

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Katja MUREKAR

**VKLJUČEVANJE KMETIJ Z OBMOČJA OBČINE LJUTOMER V
SISTEM SOCIALNEGA VARSTVA OSEB S POSEBNIMI
POTREBAMI**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

**INCLUSION OF FARMS FROM THE LJUTOMER COMMUNITY IN
TO THE SYSTEM OF SOCIAL CARE OF INDIVIDUALS WITH
SPECIAL NEEDS**

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2007

Diplomsko delo je bilo opravljeno na Biotehniški fakulteti, Oddelek za agronomijo, Katedri za agrarno ekonomiko in razvoj podeželja.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorico diplomskega dela imenovala prof. dr. Katjo VADNAL.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Ivan KREFT
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: doc. dr. Majda ČERNIČ- ISTENIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: prof. dr. Katja VADNAL
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem besedilu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Katja MUREKAR

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

- ŠD Vs
DK UDK 631.115.1:364.65 – 056.37 (497.4 Ljutomer) (043.2)
KG kmetije/ občina Ljutomer/ socialno varstvo/ osebe s posebnimi potrebami/
dopolnilna dejavnost/ socialne storitve
KK AGRIS E50/ E51 / E80
AV MUREKAR, Katja
SA VADNAL, Katja (mentor)
KZ SI- 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI 2007
IN VKLJUČEVANJE KMETIJ Z OBMOČJA OBČINE LJUTOMER V SISTEM
SOCIALNEGA VARSTVA OSEB S POSEBNIMI POTREBAMI
TD Diplomsko delo (Visokošolski strokovni študij)
OP X, 38, [8] str., 37 pregl., 7 sl., 2 pril., 11 vir.
IJ sl
JI sl/en
- AI Ker je zadosten mesečni dohodek vse večji problem kmetov v občini Ljutomer, smo hoteli ugotoviti, ali bi bili pripravljeni ponuditi socialne storitve za osebe z motnjo v duševnem razvoju kot dopolnilno dejavnost na kmetiji. V ta namen smo anketirali 35 kmetij na območju občine Ljutomer. Rezultati so pokazali, da so možnosti, da bi se na tem območju razvila ta oblika dopolnilne dejavnosti, majhne. Da obstaja velika oziroma zelo velika možnost, da bi na kmetiji zaposlili osebo z motnjo v duševnem razvoju, so menili na 2 anketiranih kmetijah, da bi tako osebo sprejeli v oskrbo pa so ocenili samo na eni kmetiji. Anketirani menijo, da gre pri tej dejavnosti za preveliko odgovornost in nepoznavanje dejavnosti. To obliko dopolnilne dejavnosti bi po naših rezultatih sprejeli v okolju, kjer že biva oseba z motnjo v duševnem razvoju ali pa deluje kakšna institucija, ki se ukvarja z osebami z motnjo v duševnem razvoju.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Vs
DC UDK 631.115.1: 364.65 – 056.37 (497.4 Ljutomer) (043.2)
CX farms/ Community of Ljutomer/persons with special needs/ social services/ social care
CC AGRIS E50/ E51 / E80
AU MUREKAR, Katja
AA VADNAL, Katja (supervisor)
PP SI- Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy
PY 2007
TI INCLUSION OF FARMS FROM THE LJUTOMER COMMUNITY IN TO THE SYSTEM OF SOCIAL CARE OF IDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS
DT Graduation theses (Higher professional studies)
NO X, 38, [8] p., 36 tab., 7 fig., 2 ann., 11 ref.
LA sl
AL sl/en

AB As income deficiency is increasing problem of the farmers in community Ljutomer, we tried to find out, whether they would be prepared to provide social services for mentally disabled as supplementary on-farm activity. We surveyed 35 farms in the area of the community of Ljutomer. On 2 from 35 surveyed farms they believe that chances to employ the mentally disable person are very high to high. The same chances are reported by just one farm in case of taking care for the mentally disable person. As the main reasons for not entering the care-farming farmers think that this activity is involving big responsibility and it is the lack of knowledge. Our results indicate that farmers easier accept the target supplementary on-farm activity in the everyday environment, where mentally disabled person already lives or where the corresponding institution already operates.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key words dokumentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	IX
Kazalo prilog	X
1 UVOD	1
1.1 CILJ	1
2 PREGLED OBJAV	2
2.1 DOPOLNILNE DEJAVNOSTI NA KMETIJI	2
2.2 ZAKONODAJNE PODLAGE UVAJANJA SOCIALNIH STORITEV KOT DOPOLNILNA DEJAVNOST NA KMETIJI	4
2.2.1 Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanje invalidov (2006)	4
2.2.2 Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (1983)	4
2.2.3 Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (2002)	5
2.3 MOŽNOST RAZVOJA SOCIALNIH STORITEV KOT VRSTA DOPOLNILNE DEJAVNOSTI NA SLOVENSКИH KMETIJAH	7
2.3.1 Pripravljenost staršev, da bi svojega »otroka« vključili v projekt dopolnilne dejavnosti socialnih storitev na kmetiji	7
2.3.2 Pripravljenost kmetij za vključevanje oseb s posebnimi potrebami v delo na kmetiji kot obliko dopolnilne dejavnosti	8
2.3.2.1 Zakaj še ni zažvela pri nas oblika dopolnilne dejavnosti z vključevanjem oseb z motnjo v duševnem razvoju v delo na kmetiji?	8
2.3.2.2 Pripravljenost kmetij na območju Ljubljane (Anzelc, 2005) in območju Haloz (Verdenik, 2005), da bi se brez obveznosti seznanile z novimi oblikami delovanja kmetij na socialnem področju.	9
2.3.2.3 Ocena možnosti, da bi na svojo kmetijo sprejeli v dnevno varstvo duševno moteno osebo.	10
2.3.2.4 Verjetnost, da bi na svojo kmetijo v popolno oskrbo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju.	11
2.3.2.5 Dela, ki bi jih opravljala duševno motena oseba na kmetiji.	12
2.3.2.6 Kdo bi na kmetiji prevzel odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju (starost in izobrazba)?	13
2.3.2.7 Primeren vir dohodka	14
2.3.3 Nizozemska izkušnja s »terapevtskimi« kmetijami	15

3	MATERIAL IN METODA DELA	17
3.1	IZBOR KMETIJ	17
3.2	POSTOPEK ANKETIRANJA	17
4	REZULTATI	18
4.1	ZNAČILNOSTI KMETIJ NA OBMOČJU OBČINE LJUTOMER	18
4.2	SPLOŠNE ZNAČILNOSTI ANKETIRANIH KMETIJ	21
4.3	MNENJE KMETOV O MOŽNOSTI, DA BI NA SVOJI KMETIJI ZAPOSLILI OZIROMA OSKRBOVALI OSEBO Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU IN SI TAKO ZAGOTOVILI DODATEN VIR DOHODKA	23
4.3.1	Oseba, ki bi na kmetiji prevzela odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju	25
4.3.2	Oseba z motnjo v duševnem razvoju, ki bi jo bili pripravljene zaposliti oziroma zanjo skrbeti na kmetiji	26
4.3.3	Pogoji izvajanja zaposlovanja oziroma oskrbovanja oseb z motnjo v duševnem razvoju kot dopolnilno dejavnost na kmetiji	28
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	31
5.1	RAZPRAVA	31
5.2	SKLEPI	32
6	POVZETEK	33
7	VIRI	34

ZAHVALA

PRILOGE

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1:	Družinske kmetije po ekonomski velikosti ESU v Sloveniji in občini Ljutomer, 2000	18
Preglednica 2:	Družinske kmetije po rabi kmetijskih zemljišč v uporabi, občina Ljutomer2000	18
Preglednica 3:	Družinske kmetije po rabi njiv, občina Ljutomer 2000	18
Preglednica 4:	Družinske kmetije po pridelovanju poljščin, občina Ljutomer 2000	19
Preglednica 5:	Družinske kmetije po tipu kmetovanja, občina Ljutomer 2000	19
Preglednica 6:	Družinske kmetije po obsegu vinogradov, občina Ljutomer 2000	19
Preglednica 7:	Družinske kmetije po številu glav velike živine (GVŽ), Ljutomer 2000	19
Preglednica 8:	Gospodarji družinskih kmetij po šolski izobrazbi gospodarjev v Sloveniji in občini Ljutomer, 2000	20
Preglednica 9:	Gospodarji na družinskih kmetijah po starostnih skupinah v Sloveniji in občini Ljutomer,2000	20
Preglednica 10:	Anketirane kmetije po proizvodni usmeritvi, občina Ljutomer, 2006	21
Preglednica 11:	Povprečna velikost anketirane kmetije, občina Ljutomer, 2006	21
Preglednica 12:	Anketirane kmetije po načinu pridelovanja/ reje, občina Ljutomer, 2006	21
Preglednica 13:	Anketirane kmetije po viru dohodka, občina Ljutomer, 2006	22
Preglednica 14:	Anketirane kmetije po številu generacij na kmetiji, občina Ljutomer, 2006	22
Preglednica 15:	Anketirane kmetije po številu družinskih članov, občina Ljutomer, 2006	22
Preglednica 16:	Anketirane kmetije po oceni možnosti, da bi na kmetijo sprejeli v dnevno oskrbo osebo z motnjo v duševnem razvoju in si s tem zagotovili dodaten vir dohodka, občina Ljutomer, 2006	23
Preglednica 17:	Anketirane kmetije po oceni možnosti, da bi na kmetijo sprejeli v celodnevno oskrbo osebo z motnjo v duševnem razvoju in si s tem zagotovili dodaten vir dohodka, občina Ljutomer, 2006	23
Preglednica 18:	Anketirane kmetije po pripravljenosti, da bi se vključile v občasne terapevtske dejavnosti, občina Ljutomer, 2006	24
Preglednica 19:	Anketirane kmetije po pripravljenosti, da bi osebi z motnjo v duševnem razvoju nudili prevoz od doma na njihovo kmetijo in nazaj, občina Ljutomer, 2006	24
Preglednica 20:	Anketirane kmetije po razlogih, da na naših kmetijah še ni zaživela ponudba socialnih storitev kot dopolnilna dejavnost, občina Ljutomer, 2006	24
Preglednica 21:	Anketirane kmetije po oceni odziva sovaščanov, v primeru, da bi sprejeli na kmetijo osebe z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006	25
Preglednica 22:	Anketirane kmetije po osebi, ki bi na kmetiji prevzela odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006	25

Preglednica 23: Anketirane kmetije po izobrazbi osebe, ki bi na kmetiji prevzela odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006	25
Preglednica 24: Anketirane kmetije po starosti osebe, ki bi kmetiji prevzela odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006	26
Preglednica 25: Anketirane kmetije po vedenju o osebah z motnjo v duševnem razvoju v njihovi okolici, občina Ljutomer, 2006	26
Preglednica 26: Anketirane kmetije po mestu bivanja osebe z motnjo v duševnem razvoju, za katero vedo oziroma jo poznajo, občina Ljutomer, 2006	26
Preglednica 27: Anketirane kmetije po številu oseb z motnjo v duševnem razvoju, ki bi jih bili pripravljene sprejeti na svojo kmetijo, občina Ljutomer, 2006	27
Preglednica 28: Anketirane kmetije po spolu oseb z motnjo v duševnem razvoju, ki bi jih bili pripravljene sprejeti na svojo kmetijo, občina Ljutomer, 2006	27
Preglednica 29: Anketirane kmetije po delih/ opravljenih, v katere bi vključile osebe z motnjo v duševnem razvoju na svoji kmetiji, občina Ljutomer, 2006	27
Preglednica 30: Anketirane kmetije po pripravljenosti, da se seznanijo z novimi možnimi oblikami delovanja kmetij na socialnem področju, občina Ljutomer, 2006	28
Preglednica 31: Anketirane kmetije po oceni pomembnosti različnih vrst pomoči pri zaposlovanju oseb z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006	28
Preglednica 32: Anketirane kmetije po načinu izobraževanja kmetij, ki bi se odločile za ponudbo socialnih storitev kot dopolnilno dejavnost, občina Ljutomer, 2006	28
Preglednica 33: Anketirane kmetije po oceni primernosti nizozemske oblike izobraževanja socialno varstvenih kmetij, občina Ljutomer, 2006	29
Preglednica 34: Anketirane kmetije po oceni potrebnosti predhodnega usposabljanja oseb z motnjo v duševnem razvoju za opravila na kmetiji, občina Ljutomer, 2006	29
Preglednica 35: Anketirane kmetije po oceni potrebnosti preizkusnega obdobja pred sklenitvijo pogodbe o zaposlovanju osebe z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006	29
Preglednica 36: Anketirane kmetije po oceni trajanja preizkusnega obdobja pred sklenitvijo pogodbe o zaposlovanju osebe z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006	29
Preglednica 37: Anketirane kmetije po oceni primernosti dnevnega dohodka 36 EUR za oskrbo osebe z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006	30

KAZALO SLIK

Slika 1:	Pogostost različnih dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v Sloveniji v letu 2000 (Popis kmetijstva, 2000)	3
Slika 2:	Razlogi, da še pri nas ni zaživela ta oblika dopolnilne dejavnosti (Anzelc, 2005)	8
Slika 3:	Pripravljenost kmetij, da bi se seznanile z novimi oblikami dopolnilne dejavnosti kmetij na področju socialnih storitev (Verdenik, 2005)	9
Slika 4:	Ocena možnosti, da bi na svojo kmetijo sprejeli v dnevno varstvo duševno moteno osebo (Anzelc, 2005)	10
Slika 5:	Ocena možnosti, da bi na svojo kmetijo v popolno oskrbo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju (Verdenik, 2005)	11
Slika 6:	Dela, v katera bi po vašem mnenju lahko vključili osebo z motnjo v duševnem razvoju (Anzelc, 2005)	12
Slika 7:	Oseba, ki bi na kmetiji prevzela odgovornost za prizadeto osebo (Verdenik, 2005)	13

KAZALO PRILOG

Priloga A: Spremni dopis, 2004

Priloga B: Vprašalnik za kmetije, 2004

1 UVOD

Občina Ljutomer obsega severozahodni predel Slovenskih goric in del zahodnega območja Panonske nižine. Tako občina obsega dva geografsko in gospodarsko povsem različna predela. Imamo nižino, na kateri se nahajajo polja, travniki, gozdovi in večja strnjena naselja. Na gričevnatem delu najdemo vinograde, večje površine poraščene z gozdom in raztresena naselja.

Najpomembnejše gospodarske dejavnosti občine Ljutomer so kmetijstvo, vinogradništvo, živilsko-predelovalna, tekstilna in lesno-predelovalna industrija, trgovina, gostinstvo ter druge storitve.

Kmetijska dejavnost v občini Ljutomer je izredno pestra in raznolika, tako po vrsti kmetijske dejavnosti kot tudi po strukturi pridelave. V občini je 1033 družinskih kmetij, ki imajo v uporabi 6452 ha zemljišč. Od tega je 5063 ha kmetijskih površin. Kmetijstvo predstavlja edino dejavnost za 546 oseb, glavno dejavnost za 311 oseb in stransko dejavnost za 1245 oseb. (Občina Ljutomer 2007)

Ravninski del je omogočal razvoj poljedelstva, kjer se kot glavna pridelka pridelujeta žito in krma. S tem je omogočen intenzivni razvoj govedoreje in prašičereje, ki predstavljata glavni živinorejski panogi. Nekatero manjše kmetije pa so se preusmerile v vrtnarstvo in zelenjadarstvo in si tako zagotovile dohodek za obstoj. Kot ena ključnih panog je na območju občine Ljutomer vinogradništvo.

1.1 CILJ

Kot številne kmetije v Sloveniji se tudi vedno več kmetij v občini Ljutomer odloča za izvajanje dopolnilne dejavnosti. Uvajanje le-teh pomeni dodaten ukrep, ki naj bi vodil k izboljšanju strukture v kmetijstvu in posredno tudi k izboljšanju demografske in ekonomske podobe. Cilj naloge je preiskati pripravljenost kmetij na območju občine Ljutomer, da bi kot dopolnilno dejavnost razvile ponudbo socialnih storitev za osebe s posebnimi potrebami.

2 PREGLED SLOVSTVA

2.1 DOPOLNILNA DEJAVNOST NA KMETIJI

Vrste dejavnosti, ki se lahko opravljajo kot dopolnilna dejavnost na kmetiji, njihov obseg in pogoje, predpiše vlada, vendar upošteva tudi pogoje in značilnosti vsake posamezne vrste dopolnilnih dejavnosti (Zakon o kmetijstvu, 2004).

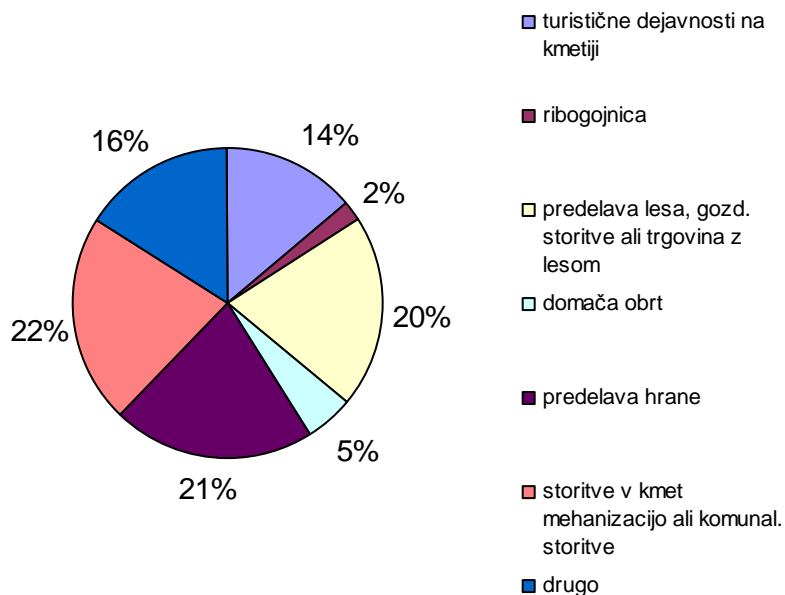
Nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji je vsaka fizična oseba (lastnik, zaupnik ali oseba, ki opravlja s kmetijo), ki se ukvarja s kmetijsko dejavnostjo in je za to ustrezno usposobljena. V Pravilniku o usposobljenosti za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (2004) in v Pravilniku o spremembah Pravilnika o usposobljenosti za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (2005) je določeno, da mora nosilec dopolnilne dejavnosti imeti najmanj srednjo poklicno izobrazbo ustrezne smeri ali pa potrdilo o usposobljenosti. To potrdilo predstavlja ustrezní certifikat ali pa potrdilo o opravljenem usposabljanju ali preizkusu znanja za posamezno področje.

Za opravljanje dopolnilne dejavnosti si je potrebno pridobiti dovoljenje, ki ga izda pristojna upravna enota oziroma Obrtna zbornica Slovenije na zahtevo nosilca. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pa vodi evidenco o dopolnilnih dejavnostih, v kateri so zbrani podatki o nosilcu dopolnilne dejavnosti, vrsti dopolnilne dejavnosti na kmetiji in drugi podatki o dejavnosti (Zakon o kmetijstvu, 2004).

V Sloveniji so možne naslednje oblike dopolnilne dejavnost (Uredba..., 2005):

- predelava kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih asortimentov;
- prodaja kmetijskih pridelkov z drugih kmetij in izdelkov, ki jih druga kmetija proizvaja v skladu s predpisi o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji in druge proizvedenih izdelkov iz lastnih surovin;
- turizem na kmetiji;
- dejavnosti, storitve oziroma izdelki, povezani s tradicionalnimi znanji na kmetiji;
- pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov;
- storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, opremo, orodji in živalmi ter oddaja le-teh v najem;
- izobraževanje na kmetijah, povezano s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji;
- zbiranje in kompostiranje organskih snovi;

- ribogojstvo in predelava sladkovodnih rib;
- aranžiranje ter izdelava vencev, šopkov ipd. iz lastnega cvetja in drugih okrasnih rastlin.

Slika 1: Pogostost različnih dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v Sloveniji v letu 2000 (Popis kmetijstva, 2000)

Obstajajo tudi možnosti širitve obsega vrst dopolnilnih dejavnosti na kmetijah. Ena od možnih oblik je lahko tudi uvedba opravljanja dopolnilne dejavnosti na področju socialnih storitev. Problem predstavljajo dolgotrajni postopki sprejemanja podzakonskih aktov. Potrebna je tudi ustrezna usposobljenost. Izobraževanje je predvideno v obliki tečajev, namen pa je pridobitev ustreznega certifikata (Sojar, 2003).

2.2 ZAKONODAJNE PODLAGE UVAJANJA SOCIALNIH STORITEV KOT DOPOLNILNE DEJAVNOST NA KMETIJI

2.2.1 Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (2006)

S tem zakonom se ureja pravice do zaposlitvene rehabilitacije in nekatera vprašanja zaposlovanja invalidov ter določajo druge oblike, ukrepe in vzpodbude za njihovo zaposlovanje ter način njihovega financiranja.

Namen zakona je povečati zaposljivost invalidov in vzpostaviti pogoje za njihovo enakovredno udeležbo na trgu dela z odstranjevanjem ovir in ustvarjanjem enakih možnosti.

Invalid je oseba, ki pridobi status invalida po tem zakonu ali po drugih predpisih, in oseba, pri kateri se z odločbo pristojnega organa ugotovljene trajne posledice telesne ali duševne okvare ali bolezni in ima zato bistveno manjše možnosti, da se zaposli ali ohrani zaposlitev ali v zaposlitvi napreduje.

Za pridobitev statusa invalida po tem zakonu morajo biti pri osebi ugotovljene:

- trajne posledice telesne ali duševne okvare ali bolezni;
- težave pri dejavnostih, ki vplivajo na njegovo zaposljivost;
- ovire pri vključevanju v delovno okolje na način, kot ga opredeljuje mednarodna klasifikacija funkcioniranja, invalidnosti in zdravja.

Zaposlitvena rehabilitacija so storitve, ki se izvajajo s ciljem, da se invalid usposobi za ustrezno delo, se zaposli, zaposlitev zadrži in v njej napreduje ali spremeni svojo poklicno kariero.

Merila za priznanje pravice do zaposlitvene rehabilitacije:

- vpliv posledic telesne ali duševne okvare ali bolezni na posameznika;
- potrebe po storitvah zaposlitvene rehabilitacije kot delu celostne rehabilitacije pri posamezniku;
- možnost zaposljivosti s prilagoditvijo ali uporabo sodobnih tehnologij;
- ocena socialnega in delovnega okolja;
- druga merila, ki se oblikujejo po pravilih stroke.

2.2.2. Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (1983)

Ta zakon ureja oblike družbenega varstva zmerno, težje in težko duševno in najtežje telesno prizadetih oseb, ki niso sposobni samostojnega življenja in dela. Prizadetost pa je nastala v otroški oziroma mladostni dobi do dopolnjenega 18. leta starosti oziroma v času rednega šolanja, vendar najdlje do dopolnjenega 26. leta starosti.

Oblike družbenega varstva so:

- varstvo v splošnih ali posebnih socialnih zavodih,
- varstvo v drugi družini,
- nadomestilo za invalidnost,
- dodatek za tujo nego in pomoč.

Oblike varstva v splošnih in posebnih socialnih zavodih:

- dnevno varstvo,
- občasno varstvo z nastanitvijo in oskrbo v zavodu,
- stalno varstvo z nastanitvijo in oskrbo v zavodu.

Dnevno varstvo se zagotavlja invalidom, ki živijo v svoji ali drugi družini.

Občasno varstvo z nastanitvijo in oskrbo v zavodu se po potrebi zagotavlja invalidom, ki živijo v svoji ali drugi družini.

Stalno varstvo z nastanitvijo in oskrbo v zavodu se zagotavlja:

- invalidom, ki jim je glede na naravo in stopnjo invalidnosti potrebno stalno varstvo v zavodu;
- invalidom, ki nimajo družine ali ne morejo živeti v svoji družini in jim ni mogoče zagotoviti varstva v drugi družini;
- varstvo v drugi družini se zagotavlja invalidom, ki nimajo družine ali ne morejo živeti v svoji družini in jim glede na naravo in stopnjo invalidnosti ni potrebno stalno varstvo v zavodu.

2.2.3 Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (2002)

S tem zakonom so urejeni vsi pogoji, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost. Opisani so postopki pridobitve dovoljenja za izvajanje te dejavnosti, kakšen je način izvajanja te dejavnosti in opisana so tudi druga vprašanja, ki so povezana z izvajanjem rejniške dejavnosti.

Sredstva za izvajanje rejniške dejavnosti so zagotovljena v proračunu Republike Slovenije.

Pogoji, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost:

- imeti mora stalno prebivališče v Republiki Sloveniji,
- imeti mora zaključeno vsaj poklicno oziroma strokovno izobrazbo,
- biti mora polnoletna.

V izjemnih primerih lahko rejniško dejavnost izvaja tudi oseba, ki ima nižjo izobrazbo od izobrazbe, ki je določena v prejšnjem odstavku. To se ugotovi glede na okoliščine, predvsem glede koristi za rejenca.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve imenuje komisijo za izbor kandidatov za izvajanje rejniške dejavnosti. Center za socialno delo, ki je pristojen za sprejem vlog, izdelava oceno o primernosti kandidata in njegove družine. Preveri motive odločitve za

izvajanje rejniške dejavnosti. Upoštevajo vse pozitivne in negativne dejavnike, ki bi lahko posredno in neposredno vplivali na rejenca.

Izbrane kandidate komisija napoti na usposabljanje, katerega vsebino, izvajalca in trajanje predpiše minister. Če kandidati uspešno opravijo usposabljanje, jim ministrstvo izda dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti. Dolžnost socialnih centrov pa je, da na svojem območju za vse rejnike enkrat letno organizirajo krajše usposabljanje, vzpodbujajo in organizirajo skupinsko delo z udeleženi v rejništvu.

Rejniška pogodba je sklenjena med centrom otroka in rejnikom za posameznega otroka in določa:

- obseg oskrbe rejenca,
- pravice in obveznosti pogodbenih strank,
- višino in način plačevanje rejnine,
- način in rok prenehanja rejniške pogodbe,
- morebitne posebnosti rejništva v posameznem primeru.

Rejnik ima lahko istočasno nameščene največ tri rejence. Rejniška pogodba pa se lahko tudi podaljša po polnoletnosti rejenca, če ta zaradi motenj v telesnem in duševnem razvoju ni sposoben za samostojno življenje.

Rejnik lahko izvaja rejniško dejavnost kot edini poklic. Imeti mora dovoljenje in ne sme biti v delovnem razmerju, ne sme biti družbenik zasebne družbe ali zavoda v Republiki Sloveniji. Če izvaja rejniško dejavnost kot edini poklic, mora imeti istočasno nameščene tri rejence. Normativ se izjemoma spremeni, če je to rejništvo za hudo bolnega otroka, otroka z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju, zlorabljenega, trpinčenega, vedenjsko ali osebnostno motenega otroka.

Rejnik se mora najmanj enkrat v petih letih udeležiti usposabljanja, katerega vsebino, izvajalca in trajanje predpiše minister.

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti vključuje tudi osebe z duševnimi motnjami v razvoju. Problem je edino, da v zakonu pomeni rejenec otroka, v našem primeru pa gre za že odrasle osebe. Možna rešitev je, da se staršem duševno motenih oseb podaljša roditeljska obveza. Duševno motene osebe ohranijo status otroka do 18. leta.

2.3 MOŽNOST RAZVOJA SOCIALNIH STORITEV KOT VRSTE DOPOLNILNIH DEJAVNOSTI NA SLOVENSКИH KMETIJAH

Leta 2002 je bila opravljena raziskovalna naloga, s katero so hoteli ugotoviti, kakšna je možnost razvoja dopolnilne dejavnosti, ki vključuje socialne storitve in osebe z motnjo v duševnem razvoju.

Opravljeno je bilo anketiranje staršev prizadetih oseb, saj ti odločajo namesto njih, tudi ko ti dosežejo polnoletnost. Zato je veliko odvisno tudi od staršev in njihove pripravljenosti vključiti svojega otroka oziroma že odraslo osebo z motnjo v duševnem razvoju v takšen projekt (Vadnal 2003).

2.3.1 Pripravljenost staršev, da bi svojega »otroka« vključili v projekt dopolnilne dejavnosti socialnih storitev na kmetiji.

Čeprav s to obliko dopolnilne dejavnosti v Sloveniji še nimamo nobenih izkušenj, se je v opravljeni anketi 67% vprašanih staršev opredelilo do tega vprašanja, in sicer:

- 54% opredeljenih staršev bi svojega otroka zaupalo kmetiji;
- 13% pa jih kaj takega ne bi bilo pripravljenih storiti;
- ostalih 33% se ni opredelilo do tega vprašanja.

Starši so bili mnenja, da bi bila najprimernejša oblika vključevanja oseb z motnjo v duševnem razvoju občasno preživljanje prostega časa na kmetiji, v obliki terapevtskega jahanja. To obliko dopolnilne dejavnosti pa že lahko zasledimo na slovenskih kmetijah. Nekateri starši pa bi svoje otroke prepustili v dnevno varstvo na kmetiji. To bi bilo podobno varstveno-delavnim centrom. Zjutraj pridejo prizadete osebe na določeno kmetijo, čez dan opravljajo različna opravila, zvečer pa se vrnejo domov.

Na odločanje staršev vpliva tudi, kakšna je kmetija, na katero bi sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju oziroma kakšen je odnos kmeta/kmetice do takšne osebe. Zato so pomembne osebne izkušnje kmeta s prizadetimi osebami. Kar 60 % vprašanih staršev je bilo mnenja, da mora kmet oziroma gospodar, ki sprejme osebo z motnjo v duševnem razvoju, imeti izkušnje s takšnimi osebami.

Starši so tudi mnenja, da bi njihove otroke na kmetiji spremljal ustrezno usposobljen strokovnjak, ali pa bi prizadeto osebo spremljali starši oziroma skrbniki.

Kot najprimernejša oblika kmetovanja za vključevanje oseb z motnjo v duševnem razvoju se staršem zdi vrtnarstvo, reja perutnine in drobnice.

Vključevanje oseb z motnjo v duševnem razvoju je odvisno tudi od povpraševanja po taki obliki delovne sile. Zato je potrebno upoštevati naslednje dejavnike:

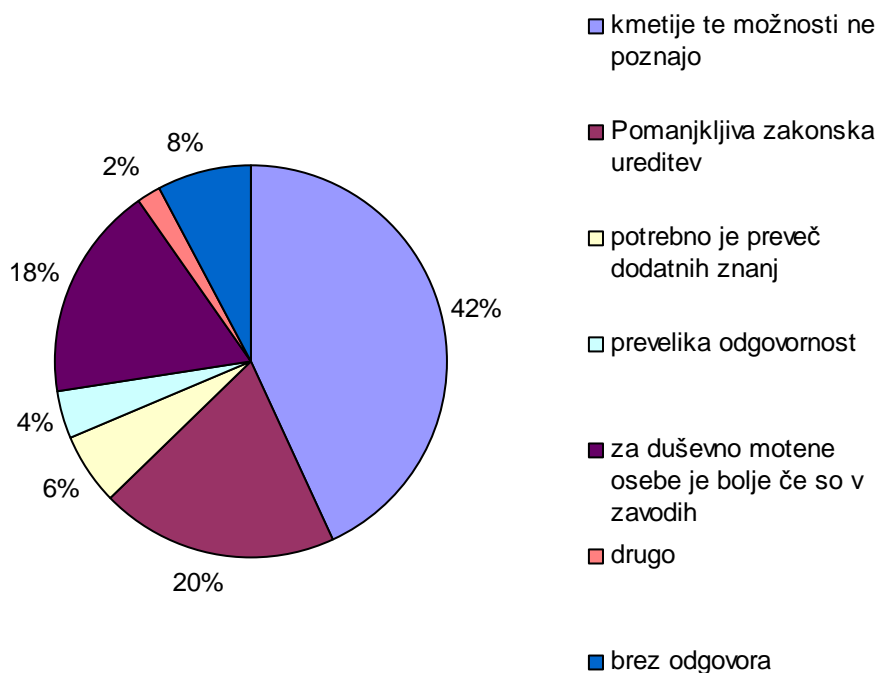
- prizadete osebe vstopajo na normalen trg dela pod splošnimi pogoji in povprašujejo po manj zahtevnih delovnih mestih;

- zaradi strukturnih sprememb in sprememb v učinkovitosti v predelovalni industriji, ki je v večini zaposlovala prizadete osebe, se je ponudba manj zahtevnih delovnih mest bistveno zmanjšala;
- okoli 20 % do 30 % oseb z lažjo motnjo v duševnem razvoju, ki je v predelovalni industriji delo izgubilo, se je uspelo uvrstiti med osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju in si s tem zagotoviti minimalno socialno varnost kot invalidi in možnost zaposlitve v varstveno-delovnih centrih.

2.3.2 Pripravljenost kmetij za vključevanje oseb s posebnimi potrebami v delo na kmetiji kot obliko dopolnilne dejavnosti

Primerjali smo med dvema že opravljenima anketama oziroma raziskavama. Ena je bila opravljena na območju Ljubljane (Anzelc, 2005), druga pa na območju Haloz (Verdenik, 2005).

2.3.2.1 Zakaj še ni zaživela pri nas oblika dopolnilne dejavnosti z vključevanjem oseb z motnjo v duševnem razvoju v delo na kmetiji?

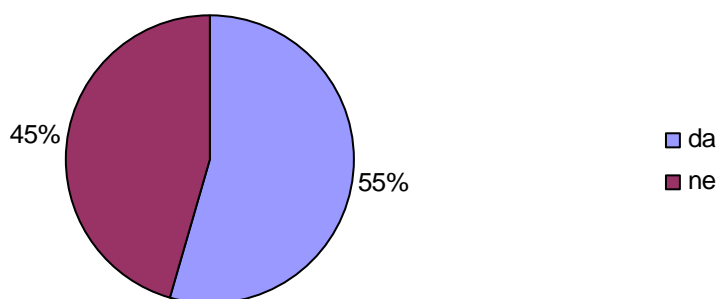

Slika 2: Razlogi, da še pri nas ni zaživela ta oblika dopolnilne dejavnosti (Anzelc, 2005)

Tudi na območju Haloz je raziskava pokazala podobne rezultate. Tam je kar 60 % anketiranih kmetij mnenja, da je vzrok, da se ta dopolnilna dejavnost še ni razvila, ker kmetje te možnosti ne poznajo. Na 17 kmetijah so mnenja, da je to prevelika odgovornost, na 4 kmetijah pa menijo, da je za duševno moteno osebo najbolje, če so v posebnih zavodih.

Po teh odgovorih lahko sklepamo, da se razlogi med kmetijami v bližini mesta in kmetijami, ki se nahajajo na pretežno ruralnem območju, ne razlikujejo kaj preveč. V obeh primerih je razlog, da pri nas še ne poznamo oziroma da se še ni razvila ta oblika dopolnilne dejavnosti, da kmetje te možnosti še ne poznajo.

2.3.2.2 Pripravljenost kmetij na območju Ljubljane (Anzelc, 2005) in območju Haloz (Verdenik, 2005), da bi se brez obveznosti seznanile z novimi oblikami delovanja kmetij na socialnem področju.

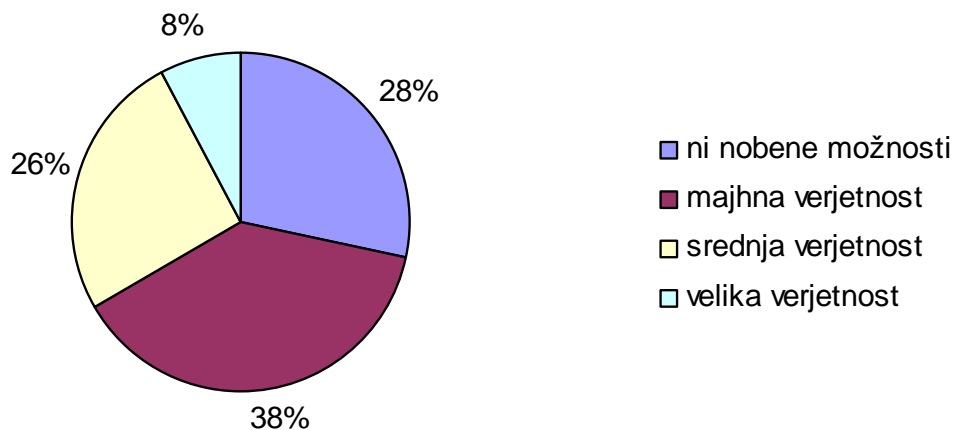

Slika 3: Pripravljenost kmetij, da bi se seznanile z novimi oblikami dopolnilne dejavnosti kmetij na področju socialnih storitev (Verdenik, 2005)

Na območju Haloz je 55 % kmetij pripravljenih, da bi se seznanile z novimi oblikami dopolnilnih dejavnosti na kmetiji na področju socialnih storitev. Tudi na območju Ljubljane je anketa pokazala podobne rezultate. Tam se jih je kar 73 % pripravljenih seznaniti z novimi oblikami dopolnilne dejavnosti v kmetijstvu na socialnem področju.

Iz tega lahko ugotovimo, da je zanimanje za nove oblike dopolnilnih dejavnosti veliko, da bi se velik delež kmetij bil pripravljen seznaniti z novimi oblikami in da veliko kmetij razmišlja o uvedbi dopolnilne dejavnosti na svoji kmetiji kot dodaten vir zaslužka.

2.3.2.3 Ocena možnosti, da bi na svojo kmetijo sprejeli v dnevno varstvo duševno moteno osebo.

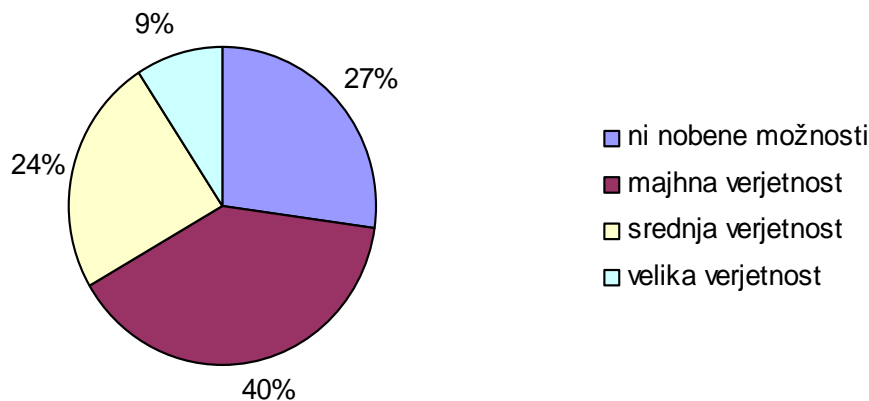

Slika 4: Ocena možnosti, da bi na svojo kmetijo sprejeli v dnevno varstvo duševno moteno osebo (Anzelc, 2005)

Večina kmetij na območju Ljubljana Moste-Polje je prepričana, v majhno verjetnost, da bi na svojo kmetijo sprejeli v dnevno oskrbo duševno moteno osebo. Le 8 % je prepričanih, da je verjetnost velika. Tudi na območju Haloz so rezultati podobni. Tam je kar 52% anketiranih kmetij mnenja, da je majhna verjetnost, da bi na kmetijo v dnevno oskrbo sprejeli prizadeto osebo, je pa 9 % takšnih kmetij, ki pa bi bile pripravljene sprejeti osebo z motnjo v duševnem razvoju na svojo kmetijo.

Iz rezultatov je razvidno, da je večina anketiranih kmetij tako na območju Ljubljane kot na območju Haloz ocenila, da je majhna verjetnost, da bi na svojo kmetijo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju. To kaže na to, da se večina kmetij še vedno boji neke nove stvari, še posebej, če jim odnos z moteno osebo ni poznan.

2.3.2.4 Verjetnost, da bi na svojo kmetijo v popolno oskrbo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju.

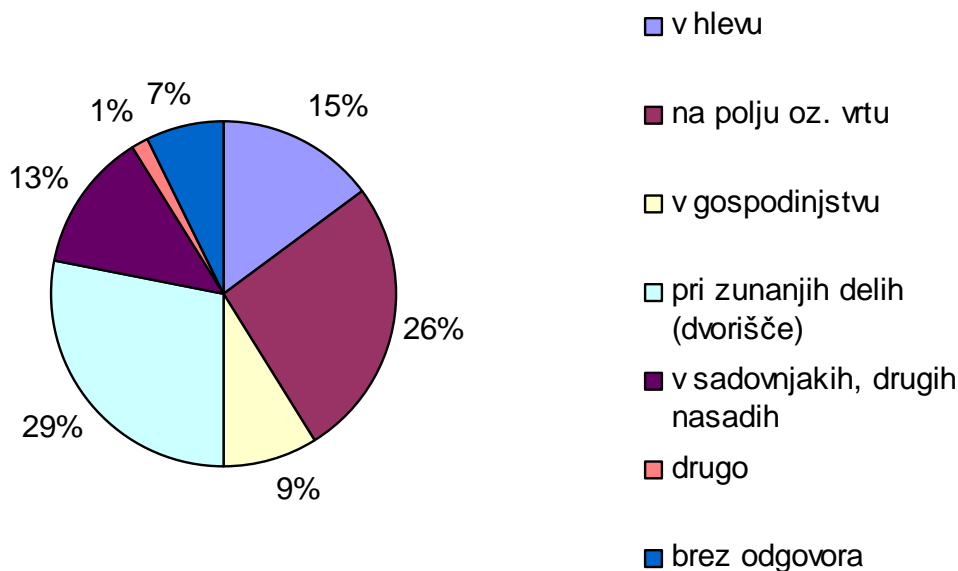
Slika 5: Ocena možnosti, da bi na svojo kmetijo v popolno oskrbo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju (Verdenik, 2005)

Tudi pri tej obliki dopolnilne dejavnosti, da bi na svojo kmetijo v popolno oskrbo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju, je verjetnost majhna. Kar 39 % anketiranih kmetij je takega mnenja. 9 % pa jih meni, da bi bila verjetnost velika, da bi se odločili za to obliko dopolnilne dejavnosti. Tudi pri anketiranih kmetijah iz okolice Ljubljane so se pokazali podobni rezultati. Tu jih je tudi 38 % mnenja, da je verjetnost majhna.

Razlika med dnevno oskrbo in popolno oskrbo je v tem, da je popolna oskrba podobna rejništvu. Oseba z motnjo v duševnem razvoju bi pri obliki popolne oskrbe živela na kmetiji. Pri dnevni oskrbi pa bi zjutraj pripeljali prizadeto osebo na kmetijo, zvečer oziroma po končanem delu pa bi jo odpeljali nazaj domov oziroma v zavod. Tudi to bi lahko opravljali kmetje, da bi nudili prevoz osebe, vendar bi tretjina kmetij iz okolice Ljubljane počela le za dodatno plačilo, v območju Haloz pa 39 % kmetij te storitve ne bi nudila.

Iz obe raziskav je razvidno, da bi se tako za dnevno oskrbo kot za popolno oskrbo odločilo zelo malo kmetij. Večina je mnenja, da je verjetnost majhna. Na odločanje kmetij verjetno vpliva tudi, ali poznajo kakšno osebo z motnjo v duševnem razvoju ali ne.

2.3.2.5 Dela, ki bi jih opravljala oseba z motnjo v duševnem razvoju na kmetiji.

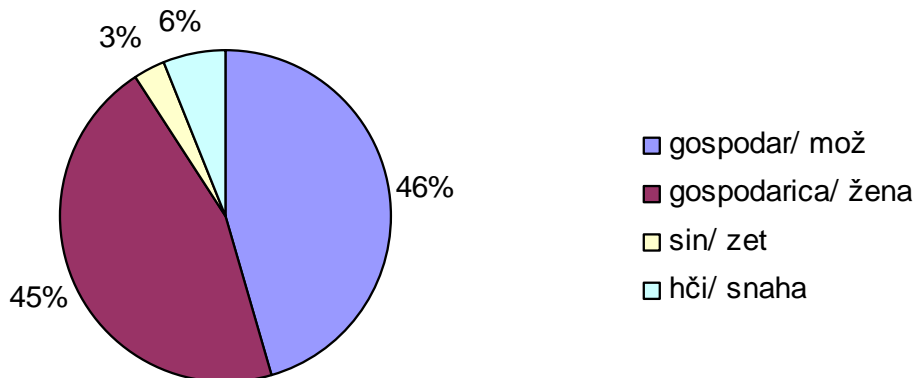

Slika 6: Dela, v katera bi po vašem mnenju lahko vključili osebo z motnjo v duševnem razvoju (Anzelc, 2005)

Večina anketiranih kmetij iz območja Ljubljane bi osebo z motnjo vključila v delo okrog hiše oziroma gospodarskih poslopij, na dvorišču, 24 % bi jih vključilo v delo na vrtu ali njivi, 8 % v gospodinjstvu, 14 % v hlevu. Rezultati z območja Haloz so podobni rezultatom z območja Ljubljane. Najpogosteje bi jih vključile v delo na dvorišču in na njivi oziroma vrtu, tudi delo v hlevu je bil pogost odgovor.

Tudi pri tem vprašanju so odgovori iz obeh področij podobni. Tako ugotovimo, da so povsod podobne potrebe za dodatno delovno silo. Mogoče ta razporeditev dela vpliva na izbiro, kateri spol bi raje sprejeli na svojo kmetijo. Iz dobljenih rezultatov bi sklepali, da bi bil to moški, vendar so rezultati drugačni. Na območju Haloz bi se tretjina res odločila za moški spol, vendar prav tako tretjina za ženskega, ostalim bi bilo vseeno, kakšnega spola je oseba, ki bi jo sprejeli na kmetijo. V okolici Ljubljane je 41 % kmetij vseeno, katerega spola bi bila oseba z motnjo v duševnem razvoju, ki bi jo sprejeli na kmetijo. Le 5 % bi se odločilo za moški spol in 15 % za ženski spol.

2.3.2.6 Kdo bi na kmetiji prevzel odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju (starost in izobrazba)?

Slika 7: Oseba, ki bi na kmetiji prevzela odgovornost za osebo z motnjo (Verdenik, 2005)

Na območju Haloz bi za osebo z motnjo v duševnem razvoju prevzel odgovornost gospodar ali gospodarica. Tu je delež odgovorov izenačen. V okolici Ljubljane bi pri večini anketiranih kmetij odgovornost prevzela gospodarica, kar 38 %, za 21 % pa gospodar.

V okolici Ljubljane bi bila oseba, ki bi prevzela odgovornost za prizadeto osebo, stara nad 50 let, teh je 18 %. Podoben delež je tudi pri osebah, starih nad 40 let (15 %). Kar 54 % anketiranih kmetij pa ni podalo starosti osebe, ki bi prevzela odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju. Anketirane kmetije na območju Haloz pa so vse podale starost. Tako bi bilo večino odgovornih oseb starih nad 60 let. Kar 27 % odgovornih oseb pa bi bilo mlajših od 40 let.

Pri vprašanju, kakšno izobrazbo bi imela oseba, ki bi prevzela odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju, 40 % anketiranih z območja Ljubljane ni podalo odgovora. Med dobljenimi odgovori bi jih bilo največ s srednjo šolo, sledi poklicna šola in osnovna šola. Pri dveh kmetijah bi oseba imela višjo oziroma visoko šolo, ni pa nobene osebe z nedokončano osnovno šolo, Vsaj med tistimi ne, ki so odgovorili na to vprašanje. Na območju Haloz je razmerje malo drugačno. Skoraj 60 % oseb, ki bi prevzele odgovornost, ima osnovno šolo, 18 % poklicno šolo, je pa tudi 18 % takšnih, ki nimajo dokončane osnovne šole.

Pri starostni sestavi lahko ugotovimo, da na kmetiji po večini živijo starejše osebe oziroma bi starejše osebe prevzele odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju, ker so seveda v večini primerov vedno prisotne na kmetiji. Mlajša generacija je v večini primerov zaposlena izven kmetije.

Izobrazba pa je pomembna, če bi se kmetija odločila za popolno oskrbo prizadete osebe. To pomeni, da bi ta živela na kmetiji in bi bila to oblika rejništva. Kot lahko zasledimo v Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti, mora oseba, ki se odloči za izvajanje te dejavnosti, imeti najmanj poklicno izobrazbo.

2.3.2.7 Primeren vir dohodka

Na območju Haloz je bilo 73 % anketiranih kmetij mnenja, da bi bilo 36 EUR na dan za osebo primeren vir dohodka, 27 % pa jih je menilo, da je dohodek prenizek glede na zahtevnost dela z osebo z motnjo v duševnem razvoju. Na območju Ljubljane je 59 % anketiranih kmetij mnenja, da je zaslužek primeren.

2.3.3 Nizozemska izkušnja s »terapevtskimi« kmetijami

Poglavje je povzeto po viru Vadnal (2001).

Podobno kot kmetje v Sloveniji so bili tudi nizozemski kmetje zaradi naraščajoče konkurence in sprememb na trgu prisiljeni, da iščejo nove poslovne priložnosti. Ena od teh je bila razvoj »terapevtskega kmetijstva«. S tem se danes na Nizozemskem ukvarja približno 300 kmetij.

Terapevtska kmetija je obrat, ki v kmetovanje (pridelovanje oziroma rejo) vključuje posebne socialno-varstvene storitve in s tem oblikuje priložnost za delo osebam s posebnimi potrebami.

Terapevtske kmetije se delijo v dve veliki skupini:

- antropozofske kmetije,
- racionalne terapevtske kmetije.

Za razvoj so predvsem zanimive racionalne terapevtske kmetije. Te temeljijo na gospodarski presoji in jih je med terapevtskimi kmetijami največ. Vsem je skupno, da so gospodarsko učinkovite in so sposobne ponuditi delo osebam s posebnimi potrebami čez vse leto. Razlikujejo pa se po velikosti, prevladujejo predvsem majhne kmetije, in po usmeritvi proizvodnje. Ena od razlik je tudi ta, kako so terapevtske storitve vključene v celoten kmetijski obrat. Če je večji poudarek na kmetijskem obratu, kmetija ponuja delo majhnemu številu oseb (1-5). Če pa je večji poudarek na terapevtskih storitvah, omogočajo delo večjemu številu oseb (6-15).

Ciljna skupina oseb s posebnimi potrebami je zelo velika. Sestavljajo jo osebe z motnjami v duševnem razvoju, bivši kaznjenci, odvisniki, pa tudi od stresa načeti poslovneži. To so predvsem osebe, ki potrebujejo pomoč pri vključevanju v družbo in vstopajo na trg dela.

Izzivi oziroma pogoji, ki jih mora izpolnjevati kmetija, če se odloči za izvajanje terapevtske kmetije:

- kmetije morajo zagotoviti delo (aktivnosti, zaposlitev) za 1 – 15 oseb s potrebami čez celo leto;
- kmetija mora spremeniti svoj kmetijski obrat tako, da omogoča več enostavnega ročnega dela oziroma dela, ki je prilagojeno zmožnostim oseb s posebnimi potrebami;
- kmet mora obvladati zahtevna dela, ki jih terja izvajanje terapevtskega kmetijstva (načrtovanje in izvajanje opravil, pomoč pri izvajanju opravil in nadzorovanje);
- kmet mora poslovno, organizacijsko in upravljalno povezati dve popolnoma različni dejavnosti;
- osebe s posebnimi potrebami morajo biti usposobljene za opravljanje kmetijskih del.

Kmetije, ki se ukvarjajo s terapevtskim kmetijstvom, se ukvarjajo z delovno intenzivnimi dejavnostmi (vrtnarstvom, cvetličarstvom, perutninarstvom) in se preusmerjajo na različne oblike sonaravnega oziroma ekološkega kmetovanja (biološko, organsko, integrirano itd.), s čimer povečajo ponudbo dela.

Problem na področju ponudbe dela (obseg in zahtevnost kmetijskih opravil, pomoč pri delu, nadzorovanje) kot tudi organizacijsko-upravljalški problemi, s katerimi se soočajo gospodarji terapevtskih kmetij, so predmet intenzivnega raziskovalno – razvojnega dela, ki je tudi podlaga za usposabljanje kmetov.

Ključni sklopi del na terapevtski kmetiji so:

- delo oseb s posebnimi potrebami (ob pomoči);
- pomoč pri delu oseb s posebnimi potrebami in nadzorovanje, ki ju izvaja kmet;
- normalna kmetijska in upravljalška opravila kmeta.

Zahtevnost del, ki jih opravljajo osebe s posebnimi potrebami:

- enostavna opravila, ki jih opravljajo osebe z zelo omejenimi sposobnostmi; potrebna sta stalna pomoč in nadzor;
- manj enostavna opravila, ki jih izvajajo osebe, ki so sposobne prevzeti določeno stopnjo odgovornosti in imajo ustrezno razvite gibalne sposobnosti;
- zahtevna opravila; zanje je potrebno znanje pisanja in branja ter visoka stopnja samostojnosti;
- specialna opravila, ki jih lahko praviloma opravi samo kmet sam ali pa zelo dobro usposobljen varovanec.

Usposabljanje in preverjanje usposobljenosti kmetov poteka na kmetiji. Cilj usposabljanja je kmetu omogočiti, da sistem terapevtskega kmetijstva obvlada in izvaja na svoji kmetiji. Svojo usposobljenost dokaže s praktičnim preizkusom na lastni kmetiji. Po uspešno opravljenem preizkusu dobi spričevalo (certifikat).

Za delo na kmetiji je potrebno usposobiti tudi osebe s posebnimi potrebami. Pri tem gre za usposabljanje za zelo različna dela, glede na zmožnost osebe s posebnimi potrebami. Tudi osebe s posebnimi potrebami, ki končajo usposabljanje za delo na kmetiji, morajo dobiti spričevalo (tudi za najmanj zahtevna dela). Pisni dokaz o usposobljenosti pa prispeva k boljši samopodobi in večji samostojnosti.

3 MATERIAL IN METODA DELA

Diplomska naloga je del študije, ali bi lahko na naših kmetijah zaposlovali in oskrbovali osebe z motnjami v duševnem razvoju kot obliko dopolnilne dejavnosti. Kot primer nam služi že uspešen model z Nizozemske, kjer je okoli 300 kmetij vključenih v ta program.

Podatke smo dobili s pomočjo ankete, (dopis in vprašalnik (priloga A in B)), ki je bila že v naprej sestavljena. Naša naloga je bila, da smo izbrali primerne kmetije v občini Ljutomer, izvedli anketiranje in dobljene podatke uredili v smiselno celoto.

3.1 IZBOR KMETIJ

Anketirane kmetije smo izbrali naključno po celotni občini Ljutomer. Izbrane so bile za to območje tipične kmetije. Na kmetiji smo poprosili za izpolnitev ankete, izročili smo jim tudi dopis, iz katerega so lahko razbrali nekaj osnovnih podatkov, predvsem za kakšno stopnjo prizadetosti gre pri osebah, ki bi bile primerne za delo na kmetiji. Razložili smo jim tudi, kaj hočemo ugotoviti z našo anketo.

Anketirali smo 35 kmetij in bili presenečeni nad njihovo pripravljenostjo za sodelovanje. Nekateri kmetje/kmetice so nam zaupali, da so že sami razmišljali o taki obliki dopolnilne dejavnosti, vendar pri nas ta oblika še ni zaživela.

3.2 POSTOPEK ANKETIRANJA

Anketiranje je potekalo v mesecu novembru in decembru 2006, ker smo predvidevali, da bomo v zimskem času najlažje našli koga doma, ker takrat ni veliko dela na kmetiji. Za območje anketiranja smo si izbrali občino Ljutomer, ki jo sestavlja mesto Ljutomer in sosednje vasi, kjer se prebivalci večinoma ukvarjajo s kmetijstvom.

Anketiranje smo opravili po metodi osebnega spraševanja. Anketiranja je trajalo približno 30 minut. Glede razumevanja vprašanj nismo opazili nobenih večjih težav. Težava je bila samo v razlagi stopnje motnje osebe z motnjo v duševnem razvoju, ker so si nekateri pod pojmom oseba z motnjo v duševnem razvoju predstavljali osebe, ki niso sposobne za delo in jih je težje kaj naučiti.

Podatke, zbrane z anketiranjem, smo obdelali po metodi opisne statistike in jih uredili v preglednice.

4 REZULTATI

4.1 ZNAČILNOSTI KMETIJ NA OBMOČJU OBČINE LJUTOMER

Na območju občine Ljutomer je 1033 družinskih kmetij, ki imajo skupno v uporabi približno 6452 ha zemljišč. Od tega je 5063 ha kmetijskih zemljišč.

Preglednica 1: Družinske kmetije po ekonomski velikosti v ESU v Sloveniji in v občini Ljutomer (Popis kmetijstva, 2000)

	Število		Sestava v %	
	Slovenija	Ljutomer	Slovenija	Ljutomer
Skupaj	86336	1033	100	100
Do 2 ESU	40708	415	47,15	40,17
2- < 4 ESU	22673	242	26,26	23,43
4- < 8 ESU	13900	207	16,10	20,04
8-< 16 ESU	6180	110	7,16	10,65
Nad 16 ESU	2875	59	3,33	5,71

V občini Ljutomer je nekoliko manj ekonomsko majhnih kmetij kot v celotni Sloveniji, delež ekonomsko srednjih kmetij je podoben slovenskemu deležu, večji pa je delež ekonomsko večjih kmetij v primerjavi s celotno Slovenijo.

Preglednica 2: Družinske kmetije po rabi kmetijskih zemljišč v uporabi, občina Ljutomer (Popis kmetijstva, 2000)

	Število	Zemljišče, ha	Povprečno ha na kmetijo
Vsa zemljišča v uporabi	1033	6459,53	6,25
Vsa kmetijska zemljišča v uporabi	1033	5063,33	4,90
Njive in vrtovi	972	3736,39	3,84
Kmečki sadovnjaki	756	123,15	0,16
Intenzivni sadovnjaki	44	14,67	0,33
Vinogradi	535	181,34	0,34
Travniki in pašniki	730	1007,78	1,38

V povprečju družinska kmetija v občini Ljutomer razpolaga s 6 ha zemljišč, obdeluje pa povprečno 5 ha kmetijskih zemljišč.

Preglednica3: Družinske kmetije po rabi njiv, občina Ljutomer (Popis kmetijstva, 2000)

	Število	Ha	Povprečno ha na kmetijo
Njive in vrtovi, skupaj	972	3736,39	3,84
Žita za pridelavo zrnja	909	2788,85	3,07
Krompir	316	27,96	0,09
Industrijske rastline	407	506,52	1,24
Krmne rastline	333	371,48	1,12
Zelenjava	702	27,96	0,04

Preglednica 4: Družinske kmetije po pridelovanju poljščin, občina Ljutomer (Popis kmetijstva, 2000)

	Število	Ha	Povprečno ha na kmetijo
Pšenica	711	1225,99	1,72
Ječmen	350	266,62	0,76
Koruzza za zrnje	794	1223,33	1,54
Krompir	316	27,96	0,09
Buče za olje	301	80,78	0,27
Sladkorna pesa	153	421,19	2,75
Silažna koruzza	206	303,09	1,47

Največ se na tem območju prideluje pšenice in koruze, čeprav je povprečno površina na družinsko kmetijo majhna. Velik delež je tudi pridelava sladkorne pese, ki jo družinske kmetije povprečno pridelujejo na skoraj 3 ha.

Preglednica 5: Družinske kmetije po tipu kmetovanja, občina Ljutomer (Popis kmetijstva, 2000)

Tip kmetovanja	Število	Delež v %
Poljedelstvo	85	8,23
Vrtnarstvo	4	0,39
Trajni nasadi	131	12,68
Pašna živina	54	5,23
Prašiči in perutnina	102	9,87
Mešana rastlinska pridelava	169	16,36
Mešana živinoreja	303	29,33
Mešana rastlinska pridelava in živinoreja	185	17,91
skupaj	1033	100

Največji delež kmetij se ukvarja z mešano živinorejo, 18 % kmetij je usmerjenih v mešano rastlinsko pridelavo in živinorejo, 16 % v mešano rastlinsko pridelavo. Le 4 družinske kmetije so usmerjene samo v vrtnarstvo.

Preglednica 6: Družinske kmetije po obsegu vinogradov, občina Ljutomer (Popis kmetijstva, 2000)

	Število	Ha	Povprečno ha na kmetijo
Bele vinske sorte	381	158,15	0,49
Rdeče vinske sorte	6	0,55	0,09
Skupaj	535	181,34	0,34

V občini Ljutomer se od skupno 1033 družinskih kmetij 535 ukvarja tudi z vinogradništvom. Prevladujejo bele vinske sorte. Družinska kmetija ima v uporabi povprečno 0,5 ha vinogradov.

Preglednica 7: Družinske kmetije po številu glav velike živine (GVŽ), občina Ljutomer (Popis kmetijstva, 2000)

	Število kmetij	Število GVŽ	Povprečno GVŽ na kmetijo
Govedo	470	4087	8,7
Prašiči	802	21013	26,2
Krave molznice	387	1671	4,3
Skupaj	866	5419	6,3

Živino redijo na 866 družinskih kmetijah, kar je 84 % vseh družinskih kmetij. Povprečno na družinski kmetijo redijo 6 GVŽ. Na največ družinskih kmetijah redijo prašiče, 26 prašičev na družinsko kmetijo, majhna pa je vzreja krav molznic, ker so le po 4 povprečno na družinskih kmetijah.

Največji delež gospodarjev ima osnovno šolo. Delež je podoben kot v Sloveniji. Majhen je delež gospodarjev, ki nimajo nobene izobrazbe. Delež gospodarjev z visoko oziroma višjo izobrazbo je višji kot v Sloveniji.

Preglednica 8: Gospodarji družinskih kmetij po šolski izobrazbi gospodarjev v Sloveniji in v občini Ljutomer (Popis kmetijstva, 2000)

	Število		Sestava v %	
	Slovenija	Ljutomer	Slovenija	Ljutomer
Brez izobrazbe	9717	34	11,25	3,29
Osnovna šola	40698	494	47,14	47,82
Poklicna šola	22448	285	26,00	27,59
Srednja šola	10596	172	12,27	16,65
Višja oz. visoka šola	2781	48	3,22	4,65
Skupaj	86336	1033	100	100

Preglednica9: Gospodarji na družinskih kmetijah po starostnih kmetijah v Sloveniji in v občini Ljutomer (Popis kmetijstva, 2000)

	Število		Delež v %	
	Slovenija	Ljutomer	Slovenija	Ljutomer
Pod 35 let	4487	61	5,20	5,91
35 – 44 let	13222	162	15,31	15,68
45 – 54 let	19979	251	23,14	24,29
55 – 64 let	20942	249	24,26	24,11
Nad 64 let	27706	310	32,09	30,01
Skupaj	86336	1033	100	100

Največji delež je kmetov, ki so stari nad 64 let, najmanj gospodarjev pa je starih pod 35 let. V vseh starostnih razredih je razmerje podobno, kot ga najdemo v Sloveniji.

4.2 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI ANKETIRANIH KMETIJ

Kmetije, ki smo jih anketirali, se pretežno ukvarjajo s poljedelstvom in živinorejo. Kmetij, ki bi se ukvarjale izključno z eno panogo, ni veliko, ker je poljedelstvo vir pridelave hrane za živino. Večina kmetij se ukvarja s prašičerejo in pridelavo mleka, vendar se ta panoga na kmetijah na tem območju opušča, ker ni zadostnega zaslužka. Kot glavni kulturni rastlini pa se na tem območju pridelujeta koruza in pšenica, velik delež ima tudi sladkorna pesa, vendar se je njen pridelek zmanjšal zaradi zaprtja bližnje predelovalne tovarne. Nekaj kmetij se ukvarja tudi s pridelavo zelenjave in sadik, predvsem rož. Te dejavnosti se največkrat izvajajo kot oblika dopolnilne dejavnosti. Pridelke kmetije prodajo na kmetiji.

Večina anketiranih kmetij se ukvarja s poljedelstvom in živinorejo, to je 83 %. Predvsem je to pogojeno s tem, da si s panogo poljedelstva pridelujejo delež hrane, ki jo porabijo za vzrejo živine. V samo eno panogo je usmerjenih malo anketiranih kmetij, 3 % v poljedelstvo in 6% v živinorejo. Od vprašanih kmetij se jih še 9 % ukvarja s pridelavo vrtnin oziroma cvetja.

Preglednica 10: Anketirane kmetije po proizvodni usmeritvi, občina Ljutomer, 2006

Panoga	Število	Delež v %
Poljedelstvo in živinoreja	29	82,9
Pridelava vrtnin oz. cvetja	3	8,6
Živinoreja	2	5,7
Poljedelstvo	1	2,8
Vse	35	100,0

Največ anketiranih kmetij je v velikosti od 5 do 10 ha, to je dobrih 43 %. Tudi delež kmetij, ki so velike od 10 do 15 ha, je kar velik, 32 %. Nad 15 ha je 23 % anketiranih kmetij, 3 % kmetij pa je velikih do 5 ha.

Preglednica 11: Povprečna velikost anketirane kmetije, občina Ljutomer, 2006

Velikost	Število	Delež v %
Do 5 ha	1	2,9
5 do 10 ha	15	42,8
10 do 15 ha	11	31,5
Nad 15 ha	8	22,8
Vse	35	100,0

Zanimalo nas je tudi, kakšen je način pridelave na kmetiji. Kar 51 % kmetij še vedno kmetuje na klasičen način. To pomeni, da ne upoštevajo nobenih predpisov glede pridelave, predvsem škropljenja in gnojenja. Na drugi strani pa ni majhen delež kmetij (49 %), ki prideluje na integriran način. To pa pomeni, da morajo kmetije upoštevati določene predpise, kar se tiče škropljenja (količina škropiva, pogostost, samo določena škropiva, določen čas škropljenja itd.) in gnojenja.

Preglednica 12: Anketirane kmetije po načinu pridelovanja/reje, občina Ljutomer, 2006

Način pridelave	Število	Delež v %
Konvencionalen	18	51,4
Integrirano	17	48,6
Vse	35	100,0

Ker kmetijstvo samo ne zadostuje, da bi pridobili zadosten zaslužek, je večina ljudi na kmetiji prisiljena, da si poleg dela na kmetiji poišče še dodaten vir dohodka. To nam pokažejo tudi rezultati, ker samo za 37 % anketiranih kmetij kmetijstvo predstavlja edini vir zaslužka. 46% kmetov/ kmetic ima poleg kmetije še dodatno zaposlitev, nekateri (11 %) imajo na kmetiji še dopolnilno dejavnost, 6 % pa se jih ukvarja z gozdarstvom.

Preglednica 13: Anketirane kmetije po viru dohodka, občina Ljutomer, 2006

Vir dohodka	Število	Delež v %
Kmetijstvo	13	37,2
Kmetijstvo in gozdarstvo	2	5,7
Kmetijstvo in dopolnilna dejavnost	4	11,4
Kmetijstvo in zaposlitev	16	45,7
Vse	35	100,0

O tem, da na kmetijah živijo tudi mladi ljudje, nam povejo naslednji podatki. Iz tega je razvidno, da na 46 % anketiranih kmetij živijo tri generacije, na 40 % po dve generaciji, in samo na 14 % ena generacija. To največkrat predstavljata že starejši par (mož in žena) ali pa sin oziroma hči, ki je ostal sam na kmetiji. Kljub temu da na večini kmetij živijo tri generacije, pa je na kmetijah z dvema generacijama slika čisto drugačna. Ti dve generaciji največkrat predstavljajo starši in odrasel »otrok«, veliko je tudi primerov, ko je samo en starš in odrasel »otrok«, v največ primerih je ta otrok še ne poročen že malo starejši moški.

Preglednica 14: Anketirane kmetije po številu generacij na kmetiji, občina Ljutomer, 2006

Število generacij	Število	Delež v %
Ena (zakonca)	5	14,3
Dve (starši in otroci)	14	40,0
Tri (starši, otroci in vnuki)	16	45,7
Vse	35	100,0

Na anketiranih kmetijah največkrat živi po pet družinskih članov, pogoste so tudi družine s tremi družinskimi člani. Te po navadi sestavljajo starši in en odrasel »otrok« ali pa en starš in dva odrasla »otroka«. Ni pa več tipičnih družin, ki so nekoč veljale za podeželje. To so bile velike družine z velikim številom otrok. Zdaj na kmetijah najdemo povprečno dva otroka, ki sta mlajša od 18. let.

Preglednica 15: Anketirane kmetije po številu družinskih članov, občina Ljutomer, 2006

Število članov	Število	Delež v %
1	1	2,8
2	5	14,3
3	7	20,0
4	5	14,3
5	10	28,6
6	4	11,5
7	2	5,7
8	1	2,8
Vse	35	100,0

4.3 MNENJE KMETOV O MOŽNOSTI, DA BI NA SVOJI KMETIJI ZAPOSILILI OZIROMA OSKRBOVALI OSEBO Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU IN SI TAKO ZGOTOVITI DODATEN VIR DOHODKA

Večina anketiranih kmetij je mnenja, da je verjetnost, da bi na kmetijo sprejeli v dnevno oskrbo osebo z motnjo v duševnem razvoju, majhna. Nekatere ocenjujejo, da je možnost srednje verjetna, le 6 % anketiranih kmetij je bilo mnenja, da je obstaja velika verjetnost, da bi na svojo kmetijo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju in si s tem zagotovili dodaten vir zaslužka. Vendar pa je tudi 23 % anketiranih kmetij mnenja, da ni nobene možnosti, da bi se na njihovi kmetiji razvila taka oblika dopolnilne dejavnosti. Na podlagi teh rezultatov bi bilo možno sklepati, da je v splošnem možen razvoj takšne dopolnilne dejavnosti, čeprav večina kmetij ni čisto opredeljena.

Preglednica 16: Anketirane kmetije po oceni možnosti, da bi na kmetijo sprejele v dnevno oskrbo osebo z motnjo v duševnem razvoju in si s tem zagotovili dodaten vir dohodka, občina Ljutomer, 2006

Možnost	Število	Delež v %
Ni nobene možnost	8	22,8
Majhna verjetnost	14	40,0
Srednja verjetnost	11	31,5
Velika verjetnost	2	5,7
Vse	35	100,0

Tudi pri naslednjem vprašanju smo dobili podobne rezultate. Tu smo spraševali o možnosti, da bi na svojo kmetijo sprejeli prizadeto osebo v popolno oskrbo. Pomeni, da bi bilo podobno rejniškemu razmerju. Oseba z motnjo v duševnem razvoju bi živela in delala na kmetiji. Kot pri prejšnjem vprašanju je tudi pri tem večina kmetij mnenja, da obstaja majhna verjetnost (40 %), da bi se odločili za tako obliko dopolnilne dejavnosti. Večji je tudi odstotek (32 %) anketiranih kmetij, ki menijo, da ni nobene možnosti, da bi sprejeli prizadeto osebo v popolno oskrbo na svojo kmetijo. Tudi delež kmetij, ki ocenjujejo, da je verjetnost velika, da bi se odločili za to dopolnilno dejavnost, je manjša (3 %).

Preglednica 17: Anketirane kmetije po oceni možnosti, da bi na kmetijo sprejeli v celodnevno oskrbo osebo z motnjo v duševnem razvoju in si s tem zagotovili dodaten vir dohodka, občina Ljutomer, 2006

Možnost	Število	Delež v %
Ni nobene možnost	11	31,5
Majhna verjetnost	14	40,0
Srednja verjetnost	9	25,7
Velika verjetnost	1	2,8
Vse	35	100,0

Naslednje vprašanje se je navezovalo na to, ali bi anketirane kmetije bile pripravljene na kmetijo sprejeti za izvajanje občasne terapevtske dejavnosti skupine oseb z motnjo v duševnem razvoju. Glavni problem tega vprašanja je bil nerazumevanje občasne terapevtske dejavnosti. To je razvidno iz tega, da je bilo kar 46% anketiranih kmetij neodločenih pri tem vprašanju. Veliko pa je tudi število kmetij, ki ne bi bile pripravljene za

to dejavnost. Kljub temu se je skupno kar 23 % kmetij pripravljenih vključiti vsaj v terapevtske dejavnosti, nekatere prostovoljno, druge pa za dodatno plačilo.

Preglednica 18: Anketirane kmetije po pripravljenosti vključiti se v občasne terapevtske dejavnosti, občina Ljutomer, 2006

Pripravljenost kmetij	Število	Delež v %
Pripravljene	5	14,3
Pripravljene, vendar za ustrezno plačilo	3	8,6
Niso pripravljene	11	31,4
Neodločene	16	45,7
Vse	35	100,0

Kot naslednje nas je zanimalo, ali bi bile kmetije pripravljene nuditi prevoz prizadete osebe od njenega doma do kmetije in nazaj. Od anketiranih kmetij jih 31 % ne bi bilo pripravljenih, 43 % bi nudilo to storitev za dodatno plačilo. Tu je bila največkrat obrazložitev, da bencin ni tako poceni in da izgubijo tudi kar nekaj časa s prevažanjem.

Preglednica 19: Anketirane kmetije po pripravljenosti osebi z motnjo v duševnem razvoju nuditi prevoz od doma na njihovo kmetijo in nazaj, občina Ljutomer, 2006

Pripravljenost kmetij	Število	Delež v %
Niso pripravljene	11	31,4
Pripravljene so	4	11,5
Pripravljene so vendar le do 10 km v eno smer	5	14,3
Pripravljene so, vendar za dodatno plačilo	15	42,8
Vse	35	100,0

Čeprav v Slovenji še ne poznamo take oblike dopolnilne dejavnosti, je kar nekaj kmetij priznalo, da so že razmišljali o taki obliki dodatnega zaslужka in dodatne delovne sile. Vendar se večina anketiranih kmetij zaveda, da je ta oblika dopolnilne dejavnosti povezana z veliko odgovornostjo (49 %), saj mora biti v večini časa prizadeta oseba pod nadzorom vsaj ene odgovorne osebe. Veliko jih je bilo tudi mnenja, da kmetije te možnosti še ne poznajo (27 %). Nekateri so potožili, da zaradi določenih predpisov (izobrazba) ne morejo izvajati te dopolnilne dejavnosti, čeprav bi bila v njihovem interesu.

Preglednica 20: Anketirane kmetije po razlogih, da na naših kmetijah še ni zaživela ponudba socialnih storitev kot dopolnilna dejavnost, občina Ljutomer, 2006

Razlogi	Število	Delež v % (vse=100)
Prevelika odgovornost	24	48,9
Kmetije te možnosti ne poznajo	13	26,5
Potrebno je preveč dodatnih znanj	6	12,2
Pomanjkljiva zakonska ureditev (dopolnilne dejavnosti, zarovanje...)	3	6,2
Za duševno motene osebe je najbolje, če so v zavodih	3	6,2

Ker velja podeželje še vedno kot bolj zadržano do sprememb, je iz odgovorov razvidno, da pa vseeno ni tako zaprto do drugačnosti, ker kar 31 % anketiranih kmetij meni, da bi sosedje oziroma okolica odobraval, če bi se odločili na kmetijo sprejeti osebo z motnjo v duševnem razvoju. Večina (66 %) pa je prepričana, da bi nekateri to odobraval, našli pa bi se tudi takšni, ki pa kaj takega ne bi sprejeli, le 3% jih je mnenja, da bi okolica taki obliki dopolnilne dejavnosti nasprotovala.

Preglednica 21: Anketirane kmetije po oceni odziva sovaščanov v primeru sprejema osebe z motnjo v duševnem razvoju na kmetijo, občina Ljutomer, 2006

Ocena odziv	Število	Delež v %
Večina bi odobraval	11	31,4
Eni bi odobraval drugi bi nasprotovali	23	65,7
Večina bi nasprotovala	1	2,9
Vse	35	100,0

4.3.1 Oseba, ki bi na kmetiji prevzela odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju

Preglednica 22: Anketirane kmetije po osebi, ki bi na kmetiji prevzela odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006

Položaj na kmetiji	Število	Delež v %
Gospodar/mož	11	31,5
Gospodarica/žena	22	62,8
Sin/zet	2	5,7
Vse	35	100,0

Ker oseba z motnjo v duševnem razvoju potrebuje vedno določen nadzor, čeprav ni potrebno, da je vedno prisotna odgovorna oseba, pa je potrebno, da nekdo vseeno prevzame odgovornost. Nekdo, ki bo seznanjen z nalogami in s potekom dela. Ker mora biti ta oseba vedno v bližini in ker gospodar opravlja tudi določena dela, ki niso vedno v bližini, bi po mnenju anketiranih kmetij to odgovornost prevzela gospodarica (63 %). Kot drugi največkrat podani odgovor je gospodar (31 %), v 6 % pa bi odgovornost prevzel sin oziroma zet.

Tudi izobrazba je pomemben dejavnik pri zaposlovanju in popolni oskrbi prizadete osebe. Še posebej pri popolni oskrbi, ki bi jo lahko označili kot vrsto rejništva. Pri izvajanju rejništva pa ima pomembno vlogo tudi izobrazba.

Tako ima 37 % oseb, ki bi prevzele odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju poklicno izobrazbo, 34 % srednjo šolo, 17 % dokončano samo osnovno šolo in 11 % jih ima višjo oziroma visoko šolo.

Preglednica 23: Anketirane kmetije po izobrazbi osebe, ki bi na kmetiji prevzela odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006

Končana šola	Število	Delež v %
Osnovna šola	6	17,1
Poklicna šola	13	37,2
Srednja šola	12	34,3
Višja oz. visoka šola	4	11,4
Vse	35	100,0

Pri starostni strukturi pa bi bilo največ oseb, ki bi prevzele odgovornost za prizadeto osebo, v starosti od 51-60 let (23 %). Majhen pa je delež oseb, ki so stare do 30 let (9 %), ki bi prevzele to odgovornost. Od 35 anketiranih kmetij nam 34% kmetij ni podalo odgovora.

Preglednica 24: Anketirane kmetije po starosti osebe, ki bi na kmetiji prevzela odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006

starost	Število	Delež v %
Do 30 let	3	8,6
31-40	4	11,4
41-50	6	17,1
51-60	8	22,9
Nad 61 let	2	5,7
Brez odgovora	12	34,3
Vse	35	100,0

4.3.2 Oseba z motnjo v duševnem razvoju, ki bi jo bili pripravljene zaposliti oziroma zanjo skrbeti na kmetiji

Seznanjenost kmetij s kakšno osebo, ki ima motnjo v duševnem razvoju, je zelo pomemben dejavnik, ki tudi vpliva na odločanje kmetij za takšno obliko dopolnilne dejavnosti. Poznavanje prizadete osebe lahko pozitivno vpliva na to, da bi se kmetje prej odločili za tako vrsto dopolnilne dejavnosti, seveda če imajo pozitivne izkušnje s prizadeto osebo. Lahko pa to vpliva tudi negativno na njihovo odločanje, zaradi negativne izkušnje same kmetije ali pa znancev.

Med anketiranimi kmetijami jih 63 % ne pozna osebe z motnjo v duševnem razvoju, 37 % anketiranih kmetij pa pozna doma, pri znancih ali pa v svoji okolici kakšno prizadeto osebo. Od oseb z motnjo, za katere anketirani vedo, jih 92 % živi doma, 8 % oseb pa živi v neki skupnosti.

Preglednica 25: Anketirane kmetije po vedenju o osebah z motnjo v duševnem razvoju v njihovi okolici, pri znancih ali v njihovi družini, občina Ljutomer, 2006

Vedenje	Število	Delež v %
Ne ve oziroma ne pozna	22	62,8
Ve oziroma pozna	13	37,2
Vse	35	100,0

Preglednica 26: Anketirane kmetije po mestu bivanja osebe z motnjo v duševnem razvoju, za katero vedo oziroma jo poznajo, občina Ljutomer, 2006

Kraj bivanja	Število	Delež v %
Doma	12	92,3
V neki skupnosti	1	7,7
Vse	13	100,0

Večina anketiranih kmetij bi najprej na svojo kmetijo sprejelo po eno osebo z motnjo v duševnem razvoju. Le 3% bi bili pripravljene sprejeti dve osebi, prav toliko bi jih bilo pripravljeno sprejeti več.

Razlog, da bi v večini primerov sprejeli samo eno osebo pa je, da bi kmetje ugotovili, ali bi bila taka oblika dopolnilne dejavnosti primerna za njihovo kmetijo. Če bi se poskusno obdobje obneslo in bi bili rezultati zadovoljivi, je bila večina anketiranih kmetij prepričanih, da bi se verjetnost sprejeti še eno ali dve osebi na kmetijo povečale .

Preglednica 27: Anketirane kmetije po številu oseb z motnjo v duševnem razvoju, ki bi jih bili pripravljene sprejeti na svojo kmetijo, občina Ljutomer, 2006

Število oseb	Število	Delež v %
1	33	94,2
2	1	2,9
Več	1	2,9
Vse	35	100,0

Slaba polovica anketiranih kmetij se je odločila, da bi na svojo kmetijo raje sprejela moško osebo, 26 % bi jih sprejelo žensko, 26 % anketiranih kmetij pa bi na svojo kmetijo sprejelo moškega ali žensko. Kmetje/ kmetice so se za določen spol odločali največkrat glede na potrebe delovne sile, ki bi jo potrebovali na kmetiji.

Preglednica 28: Anketirane kmetije po spolu oseb z motnjo v duševnem razvoju, ki bi jih bili pripravljene sprejeti na svojo kmetijo, občina Ljutomer, 2006

Spol osebe	Število	Delež v %
Moški	17	48,6
Ženske	9	25,7
Vseeno	9	25,7
Vse	35	100,0

Zanimalo pa nas je tudi, v katera dela bi lahko po njihovem mnenju vključili prizadeto osebo. Večina je bila mnenja, da bi jo lahko vključili v dela v zunanem območju hiše in gospodarskih objektih, na dvorišču. Kot drugi najpogostejši odgovor so podali, da bi jo vključili v delo v hlevu. Tudi delo na njivi oziroma vrtu in določena dela v gospodinjstvu se jim zdijo primerna. V glavnem pa bi jih vključevali v dela, ki so v tistem trenutku najbolj pomembna in najbolj nujna, da se opravijo.

Preglednica 29: Anketirane kmetije po delih/ opravilih, v katere bi vključile osebe z motnjo v duševnem razvoju na svoji kmetiji, občina Ljutomer, 2006

Vrsta dela	Število	Delež v % (vse=100)
Pri zunanjih delih v območju hiše in gospodarskih objektov – dvorišče	28	80,0
V hlevu	24	48,0
Na polju oz. v vrtu	14	40,0
V gospodinjstvu	8	22,9
V sadovnjaku oz. drugem nasadu	3	8,6

4.3.3 Pogoji izvajanja zaposlovanja oziroma oskrbovanja oseb z motnjo v duševnem razvoju kot dopolnilna dejavnost na kmetiji

Ker se tudi v kmetijstvu vedno bolj širi ponudba socialnih storitev, bi se bilo 60% anketiranih kmetij pripravljениh seznaniti z novimi možnimi oblikami delovanja kmetij na socialnem področju.

Preglednica 30: Anketirane kmetije po pripravljenosti, da se seznanijo z novimi možnimi oblikami delovanja kmetij na socialnem področju, občina Ljutomer, 2006

Pripravljenost	Število	Delež v %
Pripravljene	21	60,0
Niso pripravljene	14	40,0
Vse	35	100,0

Različne vrste pomoči pri vključevanju oseb z motnjo v duševnem razvoju so gotovo potrebne. Vprašani kmetje/kmetice so bili mnenja, da so vse oblike pomoči potrebne pri opravljanju te dejavnosti. Kot najpomembnejša pomoč pa se jim zdi sodelovanje staršev ali skrbnikov, kot najmanj pomembna pa sodelovanje specialista defektologa.

Preglednica 31: Anketirane kmetije po oceni pomembnosti različnih vrst pomoči pri zaposlovanju oseb z motnjo v duševnem razvoju na kmetiji, občina Ljutomer, 2006

Oblika pomoči	Nepomembno		Pomembno		Najbolj pomembno	
	število	delež v % (vse=100)	število	delež v % (vse=100)	število	delež v % (vse=100)
Kmetijsko svetovanje	3	8,6	29	82,8	3	8,6
Specialist defektolog	6	17,1	26	74,3	3	8,6
Telefon za klic v sili	5	14,3	22	62,8	8	22,9
Sodelovanje staršev	1	2,9	25	71,4	9	25,7

Preglednica 32: Anketirane kmetije po načinu izobraževanja kmetij, ki bi se odločale za ponudbo socialnih storitev kot dopolnilno dejavnost, občina Ljutomer, 2006

Način izobraževanja	Število	Delež v %
Uvodno predavanje	1	2,9
Teoretično usposabljanje	3	8,6
Praktično usposabljanje izven domače kmetije	6	17,1
Praktično usposabljanje na domači kmetiji	25	71,4
Vse	35	100,0

Za izvajanje te dopolnilne dejavnosti je potrebno predhodno izobraževanje. Kot najprimernejše oblike so uvodno predavanje, teoretično usposabljanje in praktično usposabljanje. Anketiranim kmetijam se zdi najprimernejša oblika praktično usposabljanje na domači kmetiji, kar 71 % anketiranih bi se odločilo za takšno obliko izobraževanja. Te oblike usposabljanja so se izkazale kot najprimernejše in jih izvajajo že na Nizozemskem, kjer se je ta dopolnilna dejavnost že razvila. Tako so se skoraj vsi vprašani kmetje/kmetice strinjali, da so te oblike izobraževanja in usposabljanja primerne, če se hočemo seznaniti s takšno obliko dopolnilne dejavnosti.

Preglednica 33: Anketirane kmetije po oceni primernosti nizozemske oblike izobraževanja socialno varstvenih kmetij, občina Ljutomer, 2006

Ocena primernosti	Število	Delež v %
Primerna	34	97,1
Nepriemerna	1	2,9
Vse	35	100,0

Na 83 % anketiranih kmetij pa so bili mnenja, da bi se tudi oseba, ki bi se vključila v delo na kmetiji, morala udeležiti takšnega usposabljanja. 17 % kmetij pa je bilo mnenja, da takšno predhodno izobraževanje in usposabljanje ni potrebno.

Preglednica 34: Anketirane kmetije po oceni potrebnosti predhodnega usposabljanja oseb z motnjo v duševnem razvoju za opravila na kmetiji, občina Ljutomer, 2006

Ocena potrebnosti	Število	Delež v %
Potrebno	29	82,9
Ni potrebno	6	17,1
Vse	35	100,0

Ker pa se določene stvari ne obnesejo in je možno, da bi čez določen čas na kmetiji ugotovili, da ta oblika dopolnilne dejavnosti ni primerna, bi bilo potrebno predhodno obdobje pred dokončno sklenitvijo pogodbe. Zato se je tudi večina (94 %) anketiranih kmetij strinjala, da je potrebno predhodno poskusno obdobje, preden se kmetija odloči ali bo izvajala dopolnilno dejavnost ali ne.

Preglednica 35: Anketirane kmetije po oceni potrebnosti preizkusnega obdobja pred sklenitvijo pogodbe o zaposlovanju osebe z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006

Potrebnost preizkusnega obdobja	Število	Delež v %
Ni potrebno	2	5,7
Potrebno	33	94,3
Vse	35	100,0

Preglednica 36: Anketirane kmetije po oceni trajanja preizkusnega obdobja pred sklenitvijo pogodbe o zaposlovanju osebe z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006

Čas trajanja	Število	Delež v %
1 teden	1	3,0
1 mesec	5	15,2
2 mesca	3	9,1
3 mesci	7	21,2
6 mesev	3	9,1
1 leto	1	3,0
Brez odgovora	13	39,4
Vse	33	100,0

Glede trajanja tega poskusnega obdobja so kmetije podale različna časovna obdobja. Največkrat navedeno obdobje je bilo 3 mesece. Kot najdaljše obdobje je ena anketirana kmetija podala obdobje enega leta, kot najkrajše obdobje pa en teden. Pri 43 % anket pa ni bilo navedenega časovnega obsega trajanja poskusnega obdobja.

V večini primerov je zaslužek tisti, da bi se kmetija odločila za dopolnilno dejavnost, ker pač samo kmetijstvo ni dovolj. Zato je pomemben tudi zaslužek. Predviden zaslužek za oskrbo duševno motene osebe je 36 EUR na dan za osebo. To se zdi za 91 % anketiranih kmetij primeren zaslužek, 9 % pa jih ne bi bilo zadovoljnih z takšno višino zaslužka.

Preglednica 37: Anketirane kmetije po oceni primernosti dnevnega dohodka 36 EUR za oskrbo osebe z motnjo v duševnem razvoju, občina Ljutomer, 2006

Ocena primernosti dohodka	Število	Delež v %
Primeren je	32	91,4
Ni primeren	3	8,6
Vse	35	100,0

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

V severovzhodni Sloveniji se veliko ljudi preživlja s kmetijstvom. To je edini vir dohodka ali pa dodaten vir dohodka ob kakšni drugi dejavnosti. Ker pa samo kmetijstvo v večini primerov ne zadostuje več, se veliko kmetij odloča za uvedbo dopolnilne dejavnosti. Pojavila se je tudi nova možna oblika dopolnilne dejavnosti na področju socialnih storitev.

Ker ta dopolnilna dejavnost pri nas še ni zaživela in večina kmetij ne ve, da taka oblika obstaja, smo izvedli anketo, s katero smo kmetom predstavili to novo možnost in od njih pridobili podatke o njenem možnem razvoju. Rezultati, ki smo jih dobili na območju občine Ljutomer se niso veliko razlikovali od rezultatov, dobljenih v drugih delih Slovenije.

Večina anketiranih kmetij na področju občine Ljutomer se ukvarja s poljedelstvom in živinorejo. Redke so kmetije, ki bi se ukvarjale izključno samo z eno panogo. Največ kmetij je velikih od 5 do 10 hektarjev. Pridelujejo na klasičen ali integrirani način. Zraven kmetijstva pa največkrat dodaten zaslužek predstavlja zaposlitev, vendar se dobra tretjina anketiranih kmetij ukvarja izključno s kmetijstvom. Na kmetiji živijo največ po tri generacije, sledijo pa kmetije z dvema generacijama. Ti dve generaciji največkrat predstavljajo starši in odrasel otrok, ki pa na žalost ni poročen. Lahko pa je samo en starš in odrasel otrok. V največ gospodinjstvih živi po pet družinskih članov, sledijo pa trije družinski člani v gospodinjstvu.

Verjetnost, da bi na kmetijo sprejeli v dnevno oskrbo (varstvo) ali bi na kmetijo sprejeli v popolno oskrbo duševno moteno osebo, je majhna. Tudi pri raziskavah Sojarjeve (2003), Verdenikove (2005) in Anzelčeve (2005) se je izkazalo, da je verjetnost majhna, da bi na kmetije sprejeli v varstvo ali popolno oskrbo prizadeto osebo.

Kot največkrat naveden razlog, zakaj pri nas še ni zaživela ta odlika dopolnilne dejavnosti, je bil prevelika odgovornost. Nekateri so bili tudi mnenja, da bi se mogoče odločili za to obliko dopolnilne dejavnosti, vendar te možne oblike še niso poznali. Tudi pri ostalih izvedenih anketah so bili rezultati podobni.

Večina anketiranih kmetij bi na svojo kmetijo najprej sprejela po eno osebo, da bi ugotovili, če jim odgovarja ta dopolnilna dejavnost. Razlog za to pa je tudi, da večina kmetij pri svojcih, v lastni družini in v njihovi okolici ne pozna osebe z motnjo v duševnem razvoju. Ni pa jim pomembno, kakšnega spola bi bila oseba, ki bi jo sprejeli. Na anketiranih kmetijah pa niso znali predvideti, kako bi na to reagirali sosede in sovaščani. Večina je mnenja, da bi eni odobraval drugi pa ne.

Osebo z motnjo v duševnem razvoju bi največkrat vključili v zunanja dela okrog hiše in gospodarskih objektov, torej na dvorišču. Vključili bi jih tudi v delo v hlevu in na polju oziroma vrtu, v gospodinjstvu in v drugih nasadih.

Starost nosilca dopolnilne dejavnosti bi bila med 41 in 60 letom starosti. V večini primerov bi verjetno prevzela dopolnilno dejavnost gospodarica. Podobni rezultati so se pokazali tudi v raziskavi Sojarjve (2003) in Anzelčeve (2005). Izobrazba, ki bi jo imela največkrat oseba, ki bi prevzela odgovornost za osebo z motnjo v duševnem razvoju, je poklicna šola oziroma srednja šola.

Večina kmetij bi se bila pripravljena seznaniti z novimi oblikami delovanja kmetij na socialnem področju. Kot najprimernejšo obliko izobraževanja pa so navedli v večini primerov praktično usposabljanje na domači kmetiji, kot drugo možno obliko pa so navedli praktično usposabljanje izven domače kmetije. Vendar se jim zdijo uvodno predavanje, teoretično usposabljanje, praktično usposabljanje izven domače kmetije in praktično usposabljanje na domači kmetiji primerne oblike usposabljanja. V anketi so navedene tudi oblike pomoči, ki bi lahko bile koristne, če se pojavi kakšen problem. Za večino je najprimernejša oblika pomoči vključevanje staršev oziroma skrbnikov prizadete osebe v oskrbovanje oziroma zaposlitev, kot druga najprimernejša oblika pomoči pa za anketirane kmetije predstavlja telefon za klic v sili. Kot najmanj pomembno pa je za večino sodelovanje specialista defektologa. Večini pa se zdijo vse navedene oblike pomoči pomembne.

5.2 SKLEP

Iz dobljenih rezultatov je razvidno, da so se kmetije pripravljene seznaniti z novimi oblikami dopolnilne dejavnosti tudi iz področja socialnih storitev. Tako obstajajo možnosti za uvedbo dopolnilne dejavnosti z vključevanjem oseb z motnjo v duševnem razvoju. Takih kmetij bi bilo bolj malo, vendar bi bil to začetek za nadaljnji razvoj. Ker bi se kmetje/ kmetice lažje odločali za nekaj, kar bi si lahko ogledali v živo na že delujoči kmetiji v njihovi bližini, da bi se lahko pozanimali kako to deluje, kakšne so pozitivne lastnosti in s kakšnimi težavami bi se morali spopasti preden bi dopolnilna dejavnost v popolnosti lahko zaživela na kmetiji.

Lažje bi se za to dejavnost odločile kmetije, ki že imajo izkušnje s prizadeto osebo v lastni družini, pri znancih ali v bližnji okolici. Znan bi jim bil odnos do take osebe, možen bi bil tudi dodaten nasvet. Za ostale pa oseba z motnjo v duševnem razvoju še vedno predstavlja nekaj drugačnega, neznanega.

Odgovori oziroma pripravljenost kmetij, da bi se seznanile s to dejavnostjo, ni odvisna, kje se nahaja ta kmetija. Pričakovali smo večjo razliko med kmetijami iz okolice večjih mest (Ljubljana) in kmetijami, ki se nahajajo v pretežno ruralnem okolju. Pripravljenost je na obeh območjih podobno. Zato ne moremo sklepati, da bi bilo podeželje bolj zaprto in manj pripravljeno na spremembe in bi bilo zato manj zanimanja oziroma pripravljenosti, da bi se seznanili s čim podobnim.

6 POVZETEK

Zaradi sprememb na trgu in vedno večji konkurenci so kmetje prisiljeni, da iščejo vedno nove vire dohodka. To je v večini primerov izvajanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Kot nova oblika dopolnilne dejavnosti se vedno bolj uveljavljajo različne socialne storitve, ki jih lahko izvajamo na kmetiji. Poudarek je v zaposlovanju, oskrbovanju in občasnem preživljanju prostega časa oseb z motnjo v duševnem razvoju.

Z nalogo smo hoteli ugotoviti, kakšne so možnosti, da bi se kmetije z območja občine Ljutomer odločile za izvajanje te nove oblike dopolnilne dejavnosti in bi na svojo kmetijo sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju. Iz raziskav, ki so bile izvedene na območju Ljubljane (Ljubljana-Šiška in Ljubljana-Moste-Polje) Sojarjeve (2003) in Anzelceve (2005) in na območju Haloz Verdenikove (2005), kažejo, da bi bila večina anketiranih kmetij zainteresiranih in bi se želele seznaniti z novimi oblikami dopolnilne dejavnosti na področju socialnih storitev. Tudi na območju občine Ljutomer smo izvedli anketo, s katero smo hoteli ugotoviti pripravljenost kmetov oziroma kmečkih gospodinjstev, da bi se seznanili z novo obliko dopolnilne dejavnosti.

V anketo smo vključili vasi z območja občine Ljutomer. Le- teh je 44 in se nahajajo bolj ali manj v bližini mesta Ljutomer. Za to občino smo se odločili predvsem zato, ker se večina ljudi po vaseh ukvarja s kmetijstvom in je za večino to še vedno glaven vir dohodka. Tudi razmere za kmetijstvo so ugodne zaradi lege v Panonski nižini, kjer je veliko rodovitne zemlje za poljedelstvo. Anketirali smo 35 naključno izbranih kmetij. Na kmetiji smo predstavili namen izvajanja anket, nato pa smo izpolnili ankete. Presenetila nas je pripravljenost kmetij za sodelovanje, na nekaterih kmetijah so nam tudi priznali, da so že sami razmišljali o podobni stvari.

Zbrane podatke smo obdelali z metodo opisne statistike in jih uredili v preglednice. Z dobljenimi rezultati smo ugotovili, da bi se bila večina kmetij pripravljena seznaniti z novimi oblikami socialnih storitev, vendar bi le redki sprejeli osebo z motnjo v duševnem razvoju na svojo kmetijo. Največkrat je razlog za tak odgovor, da bi to predstavljalo preveliko odgovornost in nepoznavanje odnosa s prizadeto osebo. Za večino je prizadeta oseba še vedno nekaj neznanega in zaradi tega se pojavljajo predsodki do takšne osebe. Drugi razlog pa je, da večina te možnosti dopolnilne dejavnosti še ne pozna. Mogoče bi bila kakšna kmetija drugačnega mnenja, če bi se konkretno na kmetiji lahko seznanili, kako deluje takšna dopolnilna dejavnost.

7 VIRI

- Anzelc T. 2005. Ocena možnosti za razvoj socialnih storitev kot dopolnilne dejavnosti na kmetijah na območju upravne enote Ljubljana Moste-Polje. Diplomsko delo Ljubljana. Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, : 42 str.
- Občina Ljutomer.
[http:// www.obcinaljutomer.si](http://www.obcinaljutomer.si) (14.3.2007)
- Popis kmetijstva. 2000
[http:// www. stat.si/ pxweb/](http://www.stat.si/pxweb/) (14.3.2007)
- Pravilnik o usposobljenosti za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Ur.l RS št. 17/04
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o usposobljenosti za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.Ur.l. RS št. 105/06
- Sojar L. 2003. Ocena možnosti zaposlovanja oziroma oskrbovanja oseb z motnjami v duševnem razvoju kot dopolnilna dejavnost na kmetiji na območju upravne enote Ljubljana-Šiška. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, : 64 str.
- Uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji. Ur. I RS št. 46/01
- Vadnal K. 2003. Povpraševanje po socialnih storitvah kot dopolnilna dejavnost na kmetiji. V: Slovensko kmetijstvo in Evropska unija. Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije – DAES: 259-272
- Vadnal K. 2001. Izzivi in problemi uveljavljanja zasnove večnamenskega kmetijstva v Sloveniji. Ljubljana, Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije – DAES: 245-256
- Verdenik K. 2005. Ocena možnosti za vključevanje kmetij na območju Haloz v izvajanje socialnih storitev za osebe z motnjo v duševnem razvoju. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 42 str.
- Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih odraslih oseb. Ur.l. SRS št. 41/83
- Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti. Ur. l. RS št. 110-5388/02
- Zakon o kmetijstvu. Ur. l. RS št. 54/04
- Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. Ur. l. RS št. 114/06

ZAHVALA

Mentorici prof. dr. Katji VADNAL se zahvaljujem za pomoč pri izdelavi diplomskega dela in strokovne nasvete.

Zahvala pa gre tudi vsem, ki so mi v času študija stali ob strani in me po svojih najboljših močeh spodbujali in mi vlivali pogum. Predvsem mojim staršem, starim staršem, sestri in vsem ostalim, ki so me priganjali in mi izkazali podporo.

PRILOGA A

DOPOLNILNA DEJAVNOST NA VAŠI KMETIJI – SOCIALNE STORITVE ZA OSEBE Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU

Spoštovana, spoštovani!

V zadnje čase je veliko posvetov, ki želijo čim več kmetos pritegniti v razvoj različnih dopolnilnih dejavnosti, s katerimi bi lahko izboljšali svoj gospodarski položaj.

Ta se je skupina raziskovalcev lotila študije, **ali bi lahko na naših kmetijah zaposlovali in oskrbovali osebe z motnjami v duševnem razvoju kot dopolnilno dejavnost**. V državah Evropske unije je ta oblika že zaživela, še posebno uspešno na Nizozemskem, kjer je v to dejavnost vključenih okoli 300 kmetij. Velik obisk kmetov in kmetic v času odprtih vrat kmetij, ki se že ukvarjajo z zaposlovanjem oz. oskrbo duševno prizadetih oseb kaže, da se ta dejavnost še širi.

Pri nas so osebe z motnjami v duševnem razvoju izključno v oskrbi varstveno-delovnih centrov, kamor so usmerjena tudi denarna sredstva, katera država namenja tem osebam. Prav kmalu temu ne bo tako, saj bodo tudi ljudje oziroma njihovi skrbniki dobili nakaznice oziroma sredstva, da si bodo sami izbrali, kdo bo skrbel za njihovega svojca z motnjo v duševnem razvoju.

S to anonimno anketo želimo ugotoviti, kakšne so možnosti, da bi se tudi v Sloveniji v skrb za osebe z motnjo v duševnem razvoju vključile kmetije. Z možnostjo svobodne odločitve osebe z motnjo oziroma njegovega skrbnika, kdo bo skrbel zanj ali kje bo zaposlen, pa bi se tudi državna denarna sredstva namenjena tem osebam, preusmerila na kmetijo.

Osebe z motnjo v duševnem razvoju se glede na stopnjo motnje razvrščajo v štiri skupine:

- **osebe z lažjo motnjo – primerne za delo na kmetiji:**

lahko samostojno, z občasnim nadzorom, predvsem pa z vzpodbudo in pohvalo opravlja enostavna opravila s preprostim orodjem (grabi na kup, prekopava gredo, okopava, sadi sadike, zaliva, zna pleti, saj razlikuje med plevelom in sadiko, lahko skrbi za živali ipd.) Pri delu je zelo vestna in marljiva, še posebno če so rezultati dela hitri in dobro vidni.

- **osebe z zmerno motnjo – tudi primerne za delo na kmetiji, vendar potrebujejo več pozornosti:**

lahko samostojno opravlja le zelo enostavna opravila, potrebuje dovolj spodbud, časa in ponovitev, da se opravilu privadi. Potrebuje veliko strpnosti in motivacije, spremembe težko dojema in potrebuje veliko časa za privajanje. Praviloma ne znajo povezati vzrokov in posledic, zato se velikokrat ne zavedajo nevarnosti, ki jim preti.

- **oseba z težjo in težko motnjo – možnost vključevanja v obliki občasnih terapevtskih dejavnosti ali pa redna oskrba:**

te osebe bi bilo mogoče le občasno voditi na kmetijo, da bi jim bil omogočen stik z živalmi, stk z rastlinami ob prisotnosti usposobljenega terapevta. Druga oblika za te osebe pa je njihova redna oskrba, kakršne so sedaj deležni doma ali v zavodu, ali pa v primerih, ko starši ali skrbniki ne morejo skrbeti zanje zaradi lastne bolezni ali drugih razlogov.

S pomočjo vaših odkritih odgovorov bomo skušali razjasniti, kakšne so možnosti, da tako **obliko medsebojne pomoči** – pridobitve dodatnega vira dohodka za kmetijo na eni strani in zagotoviti osebam z motnjo v duševnem razvoju, da živijo v normalnem in predvsem terapevtskem zanje zelo ugodnem okolju, sprejme tudi naše zdravo kmečko okolje.

Za vaš trud in odkritosrčne odgovore se vam lepo zahvaljujemo. V kolikor hočete izvedeti kaj več o predvidenih dejavnostih vam bomo z veseljem odgovorili, če pokličete na naslov:

Prof. dr. Katja VADNAL

Biotehniška fakulteta- Oddelek za agronomijo

1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101

Telefon: 423 11 61

Fax: 423 10 88

e- mail: katja.vadnal@bf.uni-lj.si

Ljubljana, 22. januar 2004

Za raziskovalno skupino:

Prof. dr. Katja Vadnal

PRILOGA B

VPRAŠALNIK – možnost uvajanja dopolnilne dejavnosti na kmetije (*obkrožite ustrezno številko odgovora oz. vpišite vaše mnenje*)

1. Vključevanje duševno motenih oseb v delo na kmetij kot dopolnilna dejavnost pri nas še ni zaživela. Kaj menite, zakaj ne? (možnih je več odgovorov)

1. kmetje te možnosti ne poznajo
2. pomanjkljiva zakonska ureditev (dopolnilne dejavnosti, zavarovanje,...)
3. potrebno je preveč dodatnih znanj
4. prevelika odgovornost
5. za duševno motene osebe je najbolje, če so v zavodih
6. drugo:

2. kako pomembne so po vašem mnenju, pri vključevanju duševno motenih oseb v delo na kmetiji, naslednje oblike pomoči? (označite izbrano mesto z križcem)

	Nepomembno	Pomembno	Najbolj pomembno
1. kmetijsko svetovanje – usposobljenosti tudi s področja defektologije			
2. specialist defektolog			
3. telefon za klic v sili			
4. sodelovanje staršev oz. skrbnikov			
5. drugo; predlog			

3. Ali poznate v vaši okolici, pri znancih ali v vaši družini osebo, ki je prizadeta v duševnem razvoju?

1. ne
2. da

4. Ali ta oseba živi?

1. doma
2. v zavodu
3. v neki skupnosti
4. drugje

5. Na Nizozemskem, kjer imajo že veliko izkušenj z zaposlovanjem oz. vključevanjem duševno prizadetih oseb na kmetije, uporabljajo različne načine uvajanja. Kateri med njimi se vam zdi najprimernejši:

1. uvodno predavanje
2. teoretično usposabljanje
3. praktično usposabljanje izven domače kmetije
4. praktično usposabljanje na domači kmetiji

6. Ali menite, da so to primerne oblike usposabljanja?

1. da
2. ne
3. da oz. ne – s predlogom:

7. Ali menite, da bi bilo priporočljivo, da se takega usposabljanja udeležijo tudi duševno prizadete osebe?

1. da
2. ne
3. da oz. ne – s predlogom:

8. Kaj pa vi oz. vaše gospodinjstvo, ali bi bili pripravljeni brez obveznosti seznaniti se z novimi možnimi oblikami delovanja kmetij na socialnem področju (predavanje, ogled že delujočih kmetij, strokovne ekskurzije, obisk varstveno- delovnega centra,...)

1. da
2. ne

9. Kako bi se odzvali sosedje oz. sovaščani, če bi se nekdo odločil za dopolnilno dejavnost – skrb za duševno moteno osebo?

1. večina bi odobravalala
2. eni bi odobravalali drugi bi nasprotovali
3. večina bi nasprotovala
4. ne vem

10. Ta dopolnilna dejavnost oz. grobo rečeno poslovni odnos med kmečkim gospodinjstvom in osebo, ki bi prihajala na kmetijo, bi moral biti urejen s posebno pogodbo. Tu bi bile opredeljene pravice in obveznosti ene in druge strani. Ali menite, da bi bilo pred sklenitvijo take pogodbe potrebno poskusno obdobje?

1. ne
2. da, moralo bi trajati:

11. Predviden dohodek iz te oblike dopolnilne dejavnosti naj bi znašal, po podatkih iz EU, za dnevno obliko varstva 36 EUR/ dan/oseba ali 8.000/dan/osebo. Ali menite, da je dodaten vir zaslužka primeren?

1. da
2. ne
3. ne, predlog:

12. Kakšna je verjetnost, da bi na vašo kmetijo sprejeli v dnevno varstvo duševno moteno osebo in si s tem zagotovili dodaten vir dohodka?

1. ni nobene možnosti
2. majhna verjetnost
3. srednja verjetnost
4. velika verjetnost

13. Druga oblika možnega sodelovanja s kmetijo oz. kmečkim gospodinjstvom je oskrba lažje duševno motenih oseb (podobno kot rejništvo), ko taka oseba živi na kmetiji. Kakšna je možnost, da bi se odločili za takšno obliko dopolnilne dejavnosti in si s tem zagotovili dodaten vir dohodka?

1. ni nobene možnosti
2. majhna verjetnost
3. srednja verjetnost
4. velika verjetnost

14. Koliko oseb bi bili pripravljeni sprejeti v popolno oskrbo? (celodnevno bivanje in prenočevanje)

1. eno
2. dve
3. več, koliko:

15. Kdo bi na vaši kmetiji najverjetneje prevzel skrb (odgovornost) za takšno osebo?

1. gospodar/mož
2. gospodarica/žena
3. sin/zet
4. hči/snaha
5. kdo drug:

16. Na kmetijo bi raje sprejeli:

1. moške
2. ženske
3. moške in ženske
4. vseeno

17. Ali ste za duševno prizadeto osebo , ki bi jo zaposlili, pripravljeni nuditi prevoz od njenega doma na vašo kmetijo in nazaj?

1. ne
2. da
3. da, vendar le do 10 km v eno smer
4. da, vendar za dodatno plačilo (kilometrina)

18. Katerega leta je rojena oseba, ki bi bila na vaši kmetiji nosilka te dopolnilne dejavnosti?

19. Katero šolo je končala ta oseba?

1. nedokončana osnovna šola
2. osnovna šola
3. poklicna šola
4. srednja šola
5. višja oz. visoka šola

20. Koliko članov živi v vašem gospodinjstvu?

Vsi člani:
Od tega otrok do 18. leta starosti

21. Koliko generacij živi v vašem gospodinjstvu?

1. ena (zakonca)
2. dve (starši in otroci)
3. tri (starši, otroci, vnuki)
4. več

22. Katere vire dohodkov ima vaša kmetija?

1. kmetijstvo
2. kmetijstvo in :
  - gozdarstvo
  - dopolnilna dejavnost
  - zaposlitev
  - drugo

23. Kako velika je vaša kmetija?

(kmetijska in gozdna zemljišča)

1. do 5 ha
2. 5 do 10 ha
3. 10 do 15 ha
4. nah 15 ha

24. Vaša kmetija je usmerjena v :

(možnih je več odgovorov)

1. poljedelstvo
2. poljedelstvo in živinoreja
3. živinoreja
4. sadjarstvo
5. pridelava vrtnin oz. cvetja
6. drugo:

25. Na kakšen način kmetujete?

1. klasičen
2. ekoliški
3. drugo:

26. Pri katerih delih bi po vašem mnenju lahko vključili osebe z duševno prizadetostjo?

(možnih je več odgovorov)

1. v hlevu
2. na polju oz. v vrtu
3. v gospodinjstvu
4. pri zunanjih delih v območju hiše in gospodarskih objektov –dvorišču
5. v sadovnjaku oz. drugem nasadu
6. drugo:

27. Ena od oblik pomoči oz. vključevanja v normalno življenje so OBČASNE TERAPEVTSKE DEJAVNOST za duševno prizadete osebe. Ali bi bili pripravljeni sodelovati pri takšnem projektu?

1. da
2. da, vendar za ustrezno plačilo
3. ne
4. ne vem

28. Ali bi bili pripravljeni sodelovati kot POSKUSNA KMETIJA v naši raziskavi možnosti uvajanja v vprašalniku navedenih dopolnilnih dejavnosti na naše kmetije?

1. da, naš naslov je
2. ne

Zahvaljujemo se vam za sodelovanje in vas prosimo, da napišete vaše predloge, pomisleke in vprašanja. Vsaka pobuda bo koristna pri iskanju rešitev in postavitvi pravil sodelovanja na tem področju